

Hladký, Josef

Nebojme se angličtiny

Nebojme se angličtiny Vyd. 1. Brno: Masarykova univerzita, 1991

ISBN 802100360X

Stable URL (handle):

<https://hdl.handle.net/11222.digilib/132030>

Access Date: 16. 02. 2024

Version: 20220902

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

Věda do kapsy
sv. 1

Josef Hladký

Nebojme se angličtiny

MASARYKOVA UNIVERZITA
BRNO

1991

© Josef Hladký, Masarykova univerzita

ISBN 80-210-0360-X

Příručka *Nebojme se angličtiny* se záměrně svým názvem podobá klasickému dílu Viléma Mathesia *Nebojte se angličtiny!* z r. 1936, v němž zakladatel československé anglistiky a její první profesor na filozofické fakultě Univerzity Karlovy dokázal velmi přístupně vyložit hlavní rozdíly mezi češtinou a angličtinou. Jeho praktický průvodce (tak zněl podtitul) byl původně určen pro posluchače rozhlasového kursu angličtiny, později vyšel v mnoha vydáních jako univerzitní skriptum. Pod podobným názvem se pokusíme na následujících stranách potvrdit stálou hodnotu Mathesiova pohledu tím, že rozšíříme jeho myšlenky na základě změn, k nimž mezitím došlo v češtině a angličtině, a v duchu nových poznatků o těchto jazycích.

Naše příručka není určena ani pro začátečníky ani pro velmi pokročilé, protože předpokládá znalost základů angličtiny. Chce upozornit ty, kteří už znalost základů nabyli, na některé výrazné rozdíly mezi češtinou a angličtinou. Výklady však zdaleka nepokrývají všechny složky slovní zásoby a mluvnice, systematické poučení je třeba hledat v učebnicích a u učitelů.

Brno, březen 1988

Jaké angličtině se učíme

Zjednodušeně řečeno, učíme se angličtině, kterou použili autoři v učebnici, z níž studujeme. Nicméně bychom si měli uvědomit, že se u nás učí současné, většinou britské angličtině v její stylisticky neutrální, převážně mluvené podobě. Za současný jazyk považujeme jazyk přibližně posledních dvou či tří desetiletí. Nebylo by jistě vhodné použít pro výuku jazyk z doby druhé světové války, tím méně třeba jazyk Galsworthyho, Dickense či snad Shakespeara. Jakkoli jde o spisovatele proslulé, jejich angličtina je angličtina jejich doby. Pro ilustraci si můžeme připomenout dnešní problémy s češtinou našich klasických děl, např. pohádek Boženy Němcové („Oblečena v drahém rouchu, ozdobena zlatým věncem myrtovým, jež i s ručičkou co nejdražší památky chovala, jela Zuzanka na oddavky. Tu přistoupí na cestě k vozu chudý mrzák, prose o malý dárek.“ *Národní pohádky*) nebo knih Jana Ámose Komenského („Předně za nevyhnutelné toto soudě, aby rozum a jazyk vždycky vedlé sebe šli, a jak mnoho kdo věcí chápá, tak mnoho také vypovídati zvykal, soudil jsem za slušné, aby se všecka věcí veřejnost na jisté třídy rozdělila, aby tak věci samy napřed rozumu předestříny byly.“ *Brána jazyků otevřená*). I když oběma ukázkám zkušený čtenář rozumí, nemohly by sloužit jako texty pro výuku češtiny. Méně rozumíme textům ještě starším:

Zlý člověk musí to býti,
kterýž pro své dobré dá obci zlým užití.
Obec jest každého ohrada,
kdož ji tupí, minulať jej rada.

Pro porozumění tomuto úryvku z Dalimilovy kroniky přepsanému do dnešního pravopisu (přesná transliterace by byla ještě méně srozumitelná: ...ktoz gyu tupi, mynulat gye y rada) musíme vědět, že obec = pospolitost, ohrada = záštita, rada = rozum. České ukázky svědčí o vývojových změnách naší mateřštiny. Obdobné změny zaznamenávaly a stále zaznamenávají i ostatní jazyky, a tudíž také angličtina.

Angličtina má své jméno od kmene Anglů, kteří spolu se Sasy a Juty přišli na hlavní britský ostrov v 5. století p. Kr. z území dnešního Německa a Dánska. Příslušníci těchto kmenů mluvili německými dialekty. V době, kdy se usadili na britské půdě, označujeme již jejich jazyk jako angličtinu, a to tzv. starou angličtinu. Staroanglická věta *Hwaet siehst thu?* se spíše podobá německé větě *Was siehst du?* než moderní anglické větě *What do you see?*, neboť stará angličtina patřila mezi jazyky západogermánské. Avšak po bitvě u Hastingsu r. 1066 obsadili Anglii francouzsky mluvící Normané, francouzština se stala na tři stě let úředním jazykem a anglicky mluvily pouze nižší vrstvy. (Památkou na toto údobí jsou francouzské nápisy v královském znaku *Dieu et mon droit* 'Bůh a mé právo' a na podvazkovém řádu *Honi soit qui mal y pense* 'Ať se stydí ten, kdo o tom špatně smýšlí'.) Když Geoffrey Chaucer (1340 - 1400) říká ve svých *Canterburských povídkách*, že je

redy to wenden on my pilgrimage
to Caunterbury with ful devout corage

(‘připraven jít na svou pouť do Canterbury s velmi oddaným srdcem’), pěkně ukazuje, jak silně byla angličtina, po dlouhé době opět plnicí funkci spisovného jazyka, ovlivněna francouzštinou. Slova *redy*, *wenden*, *ful* a pomocná slova *to*, *on*, *my*, *with* jsou původu germánského, *pilgrimage*, *devout*, *corage* románského. Všechna tato slova se zachovala až do dnešní doby, avšak *wenden* ztratilo koncovku *-en* a patří mezi zastaralá slova. *Ful* a *corage* mají dnes zcela jiný význam. Podobně i v Shakespearových hrách najdeme odlišnosti od dnešní angličtiny: jiná mluvnická pravidla - *Spakest thou of Juliet?*, jiný, dnes obvykle zastaralý význam slov - *hind* ‘pacholek’, *choler* ‘zlost’ a slova dnes již archaická - *I wot* ‘vím’.

Ukázky změn, k nimž došlo ve vývoji češtiny a angličtiny, můžeme doplnit tím, že se měnila (a stále mění) i výslovnost. Uvedené úryvky z Chaucera a Shakespeara se ve své době četly podstatně jinak, než se čtou dnes, protože mezitím došlo k velkým posunům ve výslovnosti. V době Chaucerově se psalo *time*, *space*, vyslovovalo [tímə, spásə] a tehdejší pravopis tuto výslovnost naznačoval. S rozvojem vzdělanosti ke konci středověku, zvláště pak s rozšířením písařských dílen, v nichž se opisovaly knihy, a později se zavedením knihtisku, se anglický pravopis ustálil a dodnes vlastně zachycuje výslovnost starou několik staletí.

Vraťme se k výkladu ze začátku této kapitoly, kde jsme za vzor pro výuku označili stylisticky neutrální současnou angličtinu. Neučíme se zbytečně slova zastaralá a neučíme se ani výrazy z nejnovějšího slangu, i když nás to někdy velmi láká. Slang je jazyková vrstva velmi proměnlivá, ve slovnících těžko zachytitelná a především pro cizince zcela nevhodná. K správnému užití slangového výrazu je třeba hlubokých a širokých znalostí jazykových. Slangové výrazy jsou na místě jen v urči-

tých situacích, tj. v podstatě mezi lidmi, kteří mají k sobě osobně blízko, mají společné znalosti a zájmy, příp. pracují ve stejné oblasti. Pro cizince to vše předpokládá dlouhý pobyt v příslušné zemi.

Výuka na státních školách u nás vychází z britské, přesněji řečeno z jihoanglické angličtiny. V posledních letech se ovšem ve světě rychle šíří výuka americké angličtiny. Na psaném textu není rozdíl tak patrný, avšak v mluvené řeči je zřejmý na každém slově. Vedle angličtiny britské a americké existují další spisovné varianty: kanadská, australská, novozélandská, jihoafrická, západoindická (zde všude je angličtina mateřským jazykem), dále angličtina indická a angličtina v některých dalších zemích, kde není jazykem mateřským, ale jazykem běžně užívaným v politickém životě, školství a vědě.

Známe rovněž *Pidgin English*, která se vytvořila na základě angličtiny v mnoha přístavech a pobřežních oblastech západní Afriky a Dálného východu. Její nejrozvinutější variantou - *Neo-Melanesian* - se mluví na Nové Guineji. Vychází v ní denní tisk (*Nu Gini Tok Tok*), odborná literatura, byla do ní přeložena i bible. *Neo-Melanesian* a *Pidgin English* nepočítáme mezi varianty angličtiny, jde o samostatné jazyky.

Anglický pravopis

V předcházející kapitole jsme si uvedli, že anglický pravopis se nezměnil po mnoho století, i když ve výslovnosti došlo k posunům velkým. Smyslem pravopisu není zachycovat přesně výslovnost, ovšem velká vzdálenost mezi ním a výslovností má některé nevýhody (podrobněji viz kapitolu o reformě anglického pravopisu). Jako příklad můžeme uvést to, jak se učí číst naše a anglické děti. Naši prvňáčci dokážou přečíst neznámá slova během několika měsíců. Nejdříve se naučí číst otevřené slabiky (slabiky zakončené samohláskou) - *máma, má*, potom slabiky zavřené (zakončené souhláskou) - *pes, jel*. Naproti tomu se anglické děti učí číst několik let, protože se musí učit číst další a další nová, neznámá slova. Jedna z metod (anglické školy si samy volí vyučovací metody a učebnice), podle níž se čtení vyučuje, usnadňuje první fáze čtení tím, že se soustřeďuje na tu část slovní zásoby, v níž jsou zřejmé jisté pravidelnosti: rozlišuje se dlouhá a krátká výslovnost samohlásek. V otevřené a přízvučné první slabice dvojslabičného slova nebo v otevřené slabice jednoslabičného slova bývá výslovnost dlouhá, v zavřené slabice výslovnost krátká.

i/y	čteme	[ai]	ve slově	<i>life, my</i>	a	[i]	ve slově	<i>lift</i>
e	"	[í]	"	<i>meter, me</i>	"	[e]	"	<i>met</i>
a	"	[ei]	"	<i>make</i>	"	[æ]	"	<i>mad</i>
	nebo	[á]	"	<i>rather</i>				

o čteme [əu] ve slově *rose, no* a [o] ve slově *rod*
 u(e) " [ú] " *nude, true* [a] " *run*

Proti těmto „pravidelným“ výslovnostem stojí bohužel řada slov, v nichž za stejných podmínek je výslovnost jiná. Jde přitom o slova velmi běžná.

i	čteme	[i]	ve slově	<i>live 'žít'</i>
e	"	[e]	"	<i>very</i>
a	"	[æ]	"	<i>have</i>
o	"	[o]	"	<i>gone</i>
u	"	[a]	"	<i>study</i>

Za „pravidelné“ bychom mohli považovat vyznačování dlouhé výslovnosti v zavřených slabikách: je signalizována skupinami dvou samohlásek: *ea - break* [breik], *ee - creep* [kríp], *oa - goal* [gəul], *oo - cool* [kúl], nebo skupinami souhlásek: *gh - right* [rait], *Hugh* [hjú], *rm - harm* [hám], *lm - calm* [kám]. I v těchto případech však najdeme výjimky: *ea - dead* [ded], *ee - breeches* [bričiz], *oo - book* [buk], *blood* [blad].

Nemůžeme tedy říci, že by v angličtině byl způsob čtení písmen či skupin písmen jednoznačný, a opačně nemůžeme říci, že by v angličtině jedné hláске odpovídalo jedno písmeno či skupina písmen. Složitost vztahů můžeme ilustrovat dvěma příklady:

ea se vyslovuje osmi různými způsoby:

clean [klín], *head* [hed], *great* [greit], *theatre* [θiətə],
wear [weə], *learn* [lán], *heart* [hát], *guinea* [gini],

[ó] se píše jedenácti různými způsoby:

a - water, *al - talk*, *au - autumn*, *ough - taught*,
aw - saw, *awe - awe*, *o - bore*, *oa - broad*, *oo - floor*,
ou - pour, *ough - bought*

Podobné vztahy najdeme i u celých slov:

lead čteme [líd] ve významu 'vést' a [led] ve významu 'olovo'
read " [ríd] " 'číst' a [red] " 'četl'

[breik] píšeme *break* 'zlomit' nebo *brake* 'brzda'
[rait] " *right* 'správný; nárok' " *rite* 'rituál',
Wright jako vlastní jméno nebo *wright*
ve složeninách, např. *playwright* 'dramatik'

Výslovnost shora uvedených slov *taught*, *bought*, *right* bychom mohli také popsat tak, že se v nich vyskytuje nevyslovovaná skupina souhláskových písmen *gh*. Nevyslovované souhlásky najdeme v řadě dalších anglických slov (u slov uvedených v závorce dochází k vynechávání souhlásek jen někdy, např. v rychlé řeči nebo jen v některých částech anglicky mluvícího světa): *b*: *climb*, *debt*; *c*: *muscle*, *Connecticut* [kə'netikət]; *d*: *sandwich*, *Wednesday*, (*and*); *g*: *foreign*, *gnome*; *h*: *honour*, *vehicle*, (*wheel*, *he*, *have*); *k*: *knee*; *l*: *salmon*, *could*; *n*: *autumn*; *p*: *pneumatic*, *psychology*, *cupboard*; *s*: *island*, *Grosvenor*; *t*: *listen*, *Christmas*, *ballet*, (*postman*, *often*); *w*: *wrap*, *two*, *answer*; *x*: *prix*.

Uvedené ukázky nás snad dostatečně přesvědčují o tom, že v angličtině nemůžeme operovat se vztahy mezi písmeny a hláskami nebo mezi psanými a vyslovovanými slabikami. Slova musíme brát jako celek, u každého nového slova se naučit výslovnosti a nespoléhat na analogii.

Ve srovnání s češtinou má anglický pravopis jednu výhodu: tvar slova se ve větě nemění. V češtině závisí psaní *i* a *y* na vztazích mezi členy věty, i když vyslovujeme všude [i]: *muži šli*, *ženy šly*. Anglický pravopis se dále liší od českého tím, že

pracuje pouze s 26 písmeny, kdežto český s 38 písmeny (na psacím stroji vystačí angličtina s třemi řádky).

Anglická výslovnost

Pokud bychom důsledně aplikovali na výuku angličtiny poznatky moderní fonetiky, museli bychom se učit odlišnou výslovnost snad u každé hlásky. Pro praktické účely však nemusíme pokaždé klást tak rigorózní požadavky. Na druhé straně nemůžeme výslovnost pominout. Jsou prvky anglické výslovnosti, jejichž znalost náš mluvený projev jen vylepšuje, např. rozdíly v kvalitě krátkého a dlouhého *i*, *o*, *u*, jsou však prvky, bez jejichž zvládnutí prostě neumíme anglicky. Jde o výslovnost [æ], [ŋ] a *th*, které nesmíme nahrazovat jinými zvuky, a o výslovnost *b*, *g*, *d* a *s* na konci slov. V češtině totiž nejsme zvyklí rozlišovat na konci slov znělé a neznělé souhlásky: *plod* a *plot* vyslovujeme vždy s [t]. Návod k tomu, jak si máme uvědomit rozdíl mezi znělou a neznělou souhláskou, dává Mathesius v příručce *Nebojte se angličtiny*: posadit se ke stolu, opřít ruce o stůl, ucpat si obě uši a vyslovit *sss* (nikoli *es*) a pak *zzz* (nikoli *zet*). Při vyslovení *zzz* nám bude bzučet v hlavě. Další skupinu tvoří hlásky, jejichž česká výslovnost je v angličtině vnímána jako výrazně cizí, např. [t], které se má vyslovovat proti dásním a s příděchem [t^h].

Srozumitelnost našeho anglického projevu bude ohrožena, pokud nezvládneme artikulaci a užívání [æ] a [ŋ]. [æ] je samohláska v češtině neznámá (ale ne ve slovenštině - viz *mäso*), [ŋ] v češtině známe, i když si to snad neuvědomujeme, ve slovech jako *smika*, *tmika*. U obou těchto hlásek je důležitá ta okolnost,

že se v angličtině střídají v téže pozici s jinými hláskami a rozlišují tak od sebe různá slova. Tak např. je rozdíl mezi *bed* [bed] 'postel' a *bad* [bæd] 'špatný', mezi *bet* [bet] 'sázka' a *bat* [bæt] 'netopýr' (a samozřejmě mezi *bet* - *bed* a *bat* - *bad*) a mezi *sin* [sin] 'hřešit', *sing* [sɪŋ] 'zpívat' a *sink* [sɪŋk] 'klesat ke dnu'. Znak [æ] symbolizuje charakter této samohlásky: ústa jsou otevřena jako při [a], ale vyslovujeme [e]. Českým uším může výsledek připomínat jakési mečení, ale je třeba zde překonat stud či rozpaky. Čím více se naše hláska podobá mečení, tím blíže jsme k správné a srozumitelné anglické výslovnosti. Artikulaci [ŋ] se naučíme tak, že slova *smka*, *tmka*, *branka* vyslovujeme po slabikách tak dlouho, až dokážeme reprodukovat [ŋ] bez pomoci následujícího [k].

Důležitou samohláskou je v angličtině [ə]. Vyslovit ji izolovaně dokážeme i v češtině: když čteme jednotlivá písmena jako **b**, **d**, **k**, **t**, vyslovujeme vlastně [bə, də, kə, tə]. Potíž je v tom, že v angličtině se tato samohláska vyskytuje v nepřízvučných slabikách dvouslabičných a delších slov a dále místo jiných samohlásek jednoslabičných slov, pokud tato slova nemají ve větě přízvuk. Učíme se tedy vyslovovat v prvním případě [sɪstə] *sister*, [kələ] *colour*, [ə'bv] *above* a v druhém případě [ə, ən] pro neurčitý člen *a*, *an*, [əv, həv] pro *have*, [fə] pro *for*. Naučit se redukovanou výslovnost samohlásek není snadné, protože v češtině nemáme kontrast mezi přízvučnými slabikami s plnou výslovností samohlásek a nepřízvučnými slabikami s redukovanou výslovností. Redukce nepřízvučných slov jde v angličtině tak daleko, že se v mluveném projevu některé hlásky úplně ztratí. Díky tomu má dnes anglické 's šest různých funkcí: tvoří přivlastňovací tvar podstatných jmen - *man's*, *children's*; označuje množné číslo písmen, číslovek a symbolů - *p's and q's*, *30's*; nahrazuje *is* - *he's coming*; nahrazuje *has* - *he's written two*

letters; nahrazuje us - let's go; nahrazuje does - what's he do? Podobně splynuly díky redukci tvary shall a will a pro vyjadřování budoucnosti máme jednotný signál 'll - I'll come, he'll come. (Pro cizince učící se česky je zase obtížné zvládnout dlouhou výslovnost českých samohlásek v nepřízvučných slabikách, např. nemá, první, nebo použít jen jeden přízvuk v delších slovech, např. můžeme slyšet výslovnost [brai'isla'va].)

Z anglických souhlásek je pro českého mluvčího nejproblematičtější zvuková realizace souhlásky psané th, jež se často fixuje v nesprávné podobě. Můžeme tu hovořit o zlozvyku téměř tradičním, neboť Mathesius na něj upozorňuje již v třicátých letech. Čeští mluvčí nahrazují neznělé [θ] českým [c] a znělé [ð] zvukem [dz]. (Jde tu o jakési „cinkání“.) Přitom nejblíže k [θ] má [f] (anglické děti, když se učí mluvit, často vyslovují [f] místo [θ] a ke stejné záměně dochází v některých variantách americké černošské angličtiny a v londýnském nářečí Cockney). To ovšem neznamená, že i my máme vyslovovat [f], zrušili bychom protiklady *fin* 'ploutev' - *thin* 'tenký', *fought* 'bojoval' - *thought* 'myslel (si)'. [f] zde uvádíme jako zvuk velmi podobný. Správná výslovnost [θ] (špička jazyka se přiblíží k spodní hraně horních zubů a vyslovujeme [s]) nám může připomínat šišlání, ale zde platí stejné pravidlo jako u [æ]: čím více šišláme, tím angličtější je náš projev.

Výrazný rozdíl ve výslovnosti se projevuje u českého a anglického [r]. České [r] je zvuk hrčivý, kdežto anglické [r] je zvuk plynulý (poněkud připomíná naše [ř]), při němž v jihoanglické výslovnosti držíme špičku jazyka proti patru za zuby, v severoamerické výslovnosti obrácíme špičku dozadu. Výslovnost anglického [r] je blízká výslovnosti samohlásek, tj. výdechový proud nepřekonává žádnou překážku. (V skotské angličtině je [r] hrčivý.) - Ze zbývajících souhlásek upozorníme

ještě na dvě: [w] a [h]. Anglické [w] nepůsobí mnoho potíží, i když jde o hlásku v češtině neznámou. Důležité je, aby se rozlišovalo mezi [v] a [w], např. *very well* a [víl] *veal* 'telecí' a [wíl] *wheel* 'kolo' apod. Výskyt [h] je v angličtině omezen pouze na začátek slova. Jeho výslovnost je nejlépe popsána jako pouhé vydechnutí (jako když se Líza Doolittlová v *My Fair Lady* učí vyslovovat "In Hertford, Hereford and Hampshire, hurricanes hardly ever happen" a při každém [h] se má plamen svíčky zatřepat).

Správná výslovnost jednotlivých hlásek je nutná k tomu, aby náš projev byl srozumitelný. Znalost jednotlivých hlásek a slov však nestačí. Mluvíme ve větách a tam k srozumitelnosti přispívají další dobře zvládnuté složky mluveného projevu: přízvuk, rytmus a větná melodie. V anglické větě nenesou přízvuk pomocná slova, tj. členy, zájmena, předložky (narozdíl od češtiny), pomocná slovesa a spojky (pokud tato slova nechce mluvíci zdůraznit, např. *This 'hat is 'mine* s důrazem na to, že klobouk nepatří někomu jinému). Samohlásky v nepřízvučných pomocných slovech mají redukovanou výslovnost, jak bylo již uvedeno u samohlásky [ə]. Přízvukové slabiky dávají větě určitý rytmus. Pro angličtinu se obvykle uvádí, že pauzy mezi přízvukovými slabikami jsou dosti pravidelné, nezávisle na tom, kolik je v pauze slabik nepřízvučných, např.

I 'bought you a 'book.

I've 'bought you another 'book.

I could have 'bought you another 'book.

Větná melodie patří k těm výslovnostním jevům, které si ve svém jazykovém prostředí příliš neuvědomujeme, i když je důležitá pro význam věty: *Karel jel do Dobrušky* můžeme intonovat jako pouhé oznámení, nebo jako otázku vyjadřující naše

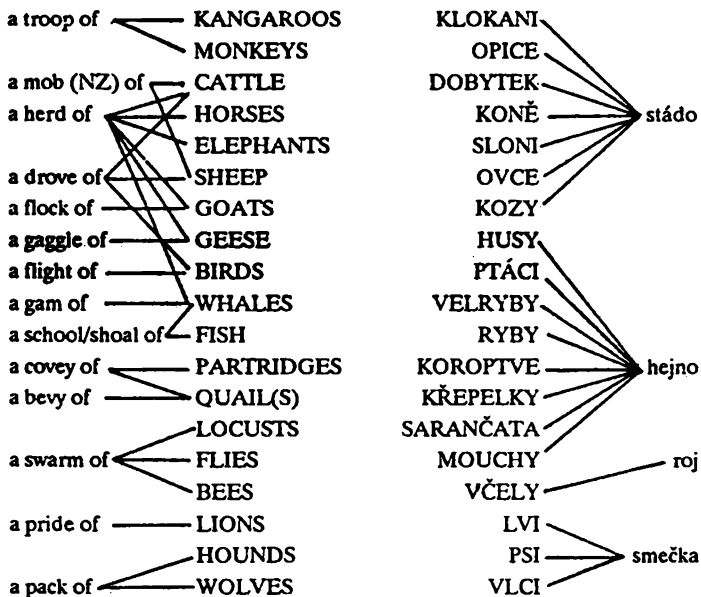
překvapení, nebo jako vyjádření vlastní nelibosti. Větnou melodii více vnímáme mimo své jazykové prostředí, např. v jiné oblasti svého mateřského jazyka nebo při projevu cizích mluvčích. Anglická melodie větná se podstatně liší od české. Základem je postupné klesání hlasu od první přízvučné slabiky k poslední. Když sdělujeme prosté oznámení nebo když se ptáme s cílem doplnit si informace, hlas na konci věty klesá. V otázkách, na něž se odpovídá *ano/ne*, hlas na konci věty stoupá. Na tomto základě je postavena řada různých vzorců. Naše příručka může jenom upozornit na hlavní rysy a hlavní odlišnosti od češtiny. Nácvik výslovnosti včetně větné melodie vyžaduje dobrý mluvený vzor, který musíme být schopni imitovat.

Význam slov v češtině a v angličtině

Slovy označujeme části konkrétního okolního světa, např. věci, děje, vlastnosti, dále abstraktní jevy a vztahy mezi věcmi, jevy atd. Konkrétní svět přitom není všude stejný. Zůstaneme-li u češtiny a angličtiny, najdeme četné rozdíly, které nejsou vyjádřeny jazykovými prostředky. Myslíme-li na dopravu u nás a na britských ostrovech, je rozdíl v tom, že u nás jezdíme vpravo a Britové vlevo. 'Odbočení vpravo' přeložíme *right-hand-turn*, ovšem jde o podstatně odlišnou operaci. V anglickém řeznictví (*butcher's*) nevisí salámy, anglický čaj (*tea*) se liší od čaje vařeného u nás, *celer* v češtině znamená především podzemní část celeru bulvového a *celery* v angličtině nadzemní část celeru řapíkatého, potraviny jsou jinak baleňy (mléko - *milk*, vajíčka - *eggs*), anglický chléb (*bread*) je bílý, pšeničný, pečený v hranatých formách. Krajíček chleba (*a slice of bread*) má tvar čtverce, púlí se diagonálně a tak vzniká sendvičový chlebiček ve tvaru trojúhelníku. Anglická hořčice (*mustard*) chutná jinak než běžná česká hořčice, stejně tak anglické pivo (*beer*) či káva (*coffee*). Anglická snídaně (*breakfast*) je vydatná, oběd (*lunch*) obvykle lehčí. Rozdílnou skutečnost vyjadřují i výrazy z oblasti státního zřízení a národního hospodárství,

např. anglickému *minister* odpovídá u nás i náměstek ministra nebo vedoucí odboru. Jindy je rozdílná skutečnost vyjádřena jazykově: každý jazyk má jiné pojmenování pro správní jednotky (*okres - hrabství*), z každodenního života můžeme uvést naše kliky u dveří (*handles*) a anglické knoflíky (*knobs*). Tyto rozdíly již nepatří mezi jevy jazykové, ale mezi reálie. Nicméně působí jazykové problémy při překládání.

Další typ významových odlišností představují česká a anglická slova, jejichž význam se kryje jen částečně. Někdy můžeme mluvit o rozdílném stupni abstrakce: jeden jazyk má výraz obecnější, jemuž v druhém jazyku odpovídají výrazy dva, např. anglické *door* proti českému *dveře, vrata*, příp. i *vzduchová clona*, nebo *brush* proti *kartáč, kartáček, štětec*. Podobně anglické *morning* znamená *ráno* i *dopoledne*, *night* znamená *večer* i *noc (last night 'včera večer')*. Jindy můžeme říci, že každý jazyk dělí mimojazykovou skutečnost jinak, např. hranice mezi *pencil* a *pen* je jiná než hranice mezi *tužkou* a *perem*: různé typy tzv. propisek patří v angličtině mezi *pens*, v hovorové češtině mezi *tužky* (úředně někdy *kuličková pera*). Příklady ukazují, že se s těmito významovými rozdíly setkáváme u běžné slovní zásoby, tedy u slov, kterým se učíme hned v prvních lekcích učebnic. Uvedme ještě několik dalších ilustrací: *dát* překládáme *give*, pokud někomu něco dáváme, ale *put*, pokud něco někam klademe, a anglické *chair* překládáme jako *židle* nebo jako *křeslo*, *eat* znamená *jíst* i *žrát*, *ticket* znamená *jízdenku, vstupenku* i *letenku*. Jako ukázkou složitějšího vztahu mezi významovými rozsahy českých a anglických slov uvádíme označení pro skupiny zvířat. Schéma není úplné, protože by se stalo nepřehledným (chybí *tlupa spárkaté zvěře, a bevy of roedeer, a pack of grouse, a nye/nide/eye of pheasants, a pod of seals/whales/birds* a některé další, méně frekventované výrazy).



Velký podíl na významových rozdílech mezi češtinou a angličtinou mají nejběžnější anglická slovesa. *Go* znamená *jít* a také *jet* a pak má ještě řadu dalších významů: *It's going* řekl jeden z anglických námořníků 6. března 1987 na trajektu *The Herald of Free Enterprise*, když se loď začala nedaleko belgického pobřeží potápět; *My back went when I lifted a toothbrush to my teeth* (v hovorové češtině bychom mohli snad říci *odešla mi záda*). Podle dvou slovníků (*Longman dictionary of contemporary English*, 1987, a *Webster's new world dictionary of the American language*, Second college edition, 1978) má nejvyšší počet významů *take*, dále *go*, *turn*, *run*, *set*, *stand*, *get*,

give, do (bez funkcí pomocného slovesa), *fall*. K této významové šíři uvedených sloves musíme připojit další významy, které tato slovesa vyjadřují ve spojení s *on, up, over, for* atd. Hovoříme pak o víceslovných slovesech, tj. o ustálených spojeních slovesa s předložkou nebo příslovcem, k nimž patří především frázová slovesa (významově a částečně i tvarově nedělitelný celek, např. *fall out* 'pohádat se', doslova ovšem 'padnout ven', a *turn sb. down* 'odmítnout někoho', doslova 'obrátit někoho dolů') a předložková slovesa (význam je odvoditelný z významu složek, mají předmět, např. *go into sth.* 'vyšetřovat'). Podle *Oxford dictionary of current idiomatic English I, 1975*, mají nejvíce kombinací slovesa *go, get, put, take*. Sloveso *go*, od *go about, go above* až po *go with, go without*, má v tomto slovníku zachyceno přes 250 významů. Toto číslo nás nemusí strašit, jako cizinci učící se anglicky nikdy nebudeme muset dosáhnout tak rozsáhlých znalostí. (Konečně ani velká část rodilých anglických mluvčích nebude všechny významy ovládat.) Nicméně působí uvedená slovesa *take, go, turn* atd., ať sama o sobě nebo jako součást víceslovných sloves, potíže při učení. Pokud máme před sebou anglický text, můžeme si někdy význam domyslet (jenom někdy). Obtížnější je užívání těchto sloves v našem vlastním anglickém projevu. U víceslovných sloves je asi jedním z důvodů to, že se obvykle učíme významu základního slovesa a významu frázového slovesa, neučíme se však významu druhé složky, např. *up, on*. Dalším důvodem je to, že v češtině jsme zvyklí na změny významu sloves pomocí předpon (*dokončit, ukončit, zakončit*).

Rozdíly ve významovém rozsahu slov se výrazně projevují, jakmile jednotlivá slova spojujeme do víceslovných skupin (kolokací) nebo do odborných termínů. Někdy takové spojení vytvoříme tím, že vezmeme naučené ekvivalenty jednotlivých

slov: 'nejdelší den' - *the longest day*, 'dobrá studentka' - *a good student*. Jindy ovšem se každý jazyk dívá na určitou vlastnost z jiného úhlu: 'bílé hrozny' - *green grapes*; 'modré hrozny' - *black grapes*; 'tmavý chléb' - *brown bread*; 'lékařský teploměr' - *clinical thermometer*; 'skrytá kamera' - *candid camera*; 'hluché místo' - *blind spot*; 'fyzická osoba' - *natural person*; 'tenké a tlusté střevo' - *small and large intestine*; 'půlroční dítě' - *six-month-old baby*; 'hustý déšť' - *heavy rain*; 'vysoká pokuta' - *heavy fine*. Podobná překvapení nacházíme i v jiných kombinacích slovních druhů: 'lovci lebek' - *head hunters*, 'papírové vlašťovky' - *paper airplanes*, 'ucho jehly' - *the eye of a needle*, 'osoba stejného pohlaví' - *member of the same sex*, 'pocházet z dobré rodiny' - *come from a good home*, 'čistit si zuby' - *brush* nebo *do one's teeth*, 'držitel/nositel Nobelovy ceny' - *Nobel prize winner*. Na svou znalost jednotlivých slov můžeme ještě méně spoléhat, pokud máme tato slova užít v přeneseném významu: 'úskalí' - *pitfall* (tj. 'pád' *fall* do 'jámy' *pit*), 'vrhat nové světlo' - *throw fresh light on sth.*, 'vyčytávat mouchy' - *remove the hidden bugs*; jestliže Angličan řekne ženě *to go back to her needle and thread*, Čech ji asi pošle zpět *k vařečce* nebo *k plotně*; zatímco Čech řekne, že je to *jedna jedna* podle 1:1 v kopané, pro Australana je to *15 all* podle tenisu; našemu *je na tahu* nejlépe odpovídá *the ball is in your court*; zatímco my za sebou *pálíme mosty*, Angličané obvykle *burn their boats*. Podobné rozdíly najdeme v ustálených rčeních: 'v hodině dvanácté' - *at the eleventh hour*, 'v sedmém nebi' - *on cloud nine*, 'zákon schválnosti' - *Murphy's/Sod's law*, 'Jedna vlašťovka jaro nedělá' - *One swallow does not make a summer* apod. V některých ustálených rčeních mají sice oba jazyky významově odpovídající slova, ale v obráceném sledu: 'srp a kladivo' - *hammer and sickle*, 'kost a kůže' - *skin and bones*. Některá ustálená rčení na první pohled jako rčení nevypadají a pokud jejich význam jen hádáme,

zvláště z psaného textu, velmi se spleteme: *I like that!* vyjadřuje negativní postoj 'To se mi nelíbí', *Search me* znamená 'Nevím', *I'll buy it!* 'Dám se poddat', *Tell me another!* 'Nevěřim ti', *You're telling me!* 'Naprosto s tebou souhlasím'. Významy slov nemůžeme brát doslova ještě ve dvou oblastech: u eufemismů a u anglického rezervovaného vyjadřování. Eufemismy najdeme ve všech jazycích, především jako náhradu za slova nepříjemná či tabuizovaná, např. *odešel* místo *zemřel*. V češtině i v angličtině se užívá mnoho náhradních výrazů pro to, co zvláště v psaném textu, jako je tato příručka, ani přímo nenazveme: *veřejné záchodky* (zdrobnělina, kterou angličtina nemůže vytvořit), *toalety, muži, ženy - public conveniences(s)* v britské angličtině, *comfort room/station* v americké angličtině, *gents/men, ladies*. Často se nahrazují tabuizované výrazy spojené s náboženskou vírou: *zatrápený* místo *zatracený*, *Good gracious* místo *God...* Eufemismy jsou zneužívány v reklamách a v obchodě, např. *sales representative* místo *commercial traveller* 'obchodní cestující', *purchase consultant* místo *shop assistant* 'prodavač, -ka'. Jestliže pro české mluvčí *úprava cen* znamená krycí název pro zdražování, není jejich zkušenost ve světě ojedinělá, protože i v angličtině se zde užívá výrazu *adjustment*. S eufemismy se setkáváme rovněž při pojmenování některých povolání, jejichž vykonavatelé nejsou s původním označením spokojeni: *správce domu/školy* místo *domovník/školník*, *sanitation man* místo *garbageman*. Nová označení nemusí být vždy šťastná, např. *počišťovači ulic* nebo *Svaz zaměstnanců v domech*, který kdysi nahradil *Svaz domovníků*.

Rezervované vyjadřování (*understatement*) se často užívá jako prostředek ironie v diskusích, setkáváme se s ním však dosti často při hodnocení kvality nebo při vyjadřování nutnosti, když zvláště britští mluvčí tlumí vyjadřování svých pocitů. Při

hodnocení jazykových znalostí, hodnoty knihy nebo filmu či ženské krásy platí v angličtině tato stupnice: *fairly good/nice* atd - *quite good...* - *rather/pretty good* - *very good*, přičemž *fairly* nevyjadřuje žádnou pochvalu. Použije-li ovšem Angličan *understatement*, označí krasavici svého srdce za *quite nice*.

Tvar slov v češtině a v angličtině

V kapitole o výslovnosti jsme upozornili na důležitost přízvuku v angličtině. Samohlásky v přízvučných slabikách mají výslovnost plnou, v nepřízvučných redukovanou. Důrazný přízvuk přispěl před několika staletími dokonce k tomu, že tehdejší anglická slova ztratila většinu koncovek, např. ze staroanglického *lufian* 'milovat' a *lufu* 'láska' vzniklo dnešní *love - love*. Současná angličtina, jak známo, má jen tři mluvnické koncovky u sloves (-s, -ed, -ing) a jednu u podstatných jmen, tvarově shodnou s koncovkou slovesnou (-s), a řadu koncovek odvozovacích, např. *bake* [beik] 'péci' - *baker* [beikə] 'pekař' - *bakery* [beikri] 'pekařství', *real* [riəl] 'skutečný' - *really* [rili] 'skutečně'.

U krátkých slov jako *love* [lav], *rest* [rest], *hand* [hænd], *change* [čejndž], *turn* [tán], *work* [wák] nemůžeme, pokud neznáme jejich postavení ve větě, určit, zda jde o podstatná jména nebo o slovesa (o tom, že jde o tyto dvě možnosti, můžeme vědět, pokud již uvedená slova známe - učíme se *rest* [rest] 'odpočívat', 'odpočinek' atd.). Některá z těchto slov mohou navíc fungovat jako přídavná jména před podstatným jménem, např. *love story*. Několik slov v dnešní angličtině může patřit do více slovních druhů: *like* do šesti, *down* a *round* do pěti, *after* do čtyř atd. Jako příklad uveďme *round*: přídavné jméno *kulatý*, příslovce *kolem*, *okolo*, předložka *kolem*, *okolo*, podstatné

jméno *okruh, kolo* - *a second round of peace talks*, sloveso *zakulatit (se)* - *a rounded stone*.

Shora uvedená slova, z hlediska slovního druhu neutrální, jsou zachycena ve slovnících ve všech svých možných funkcích, např. citované *round* bude zařazeno jako pět samostatných hesel. K přechodům do jiných slovních druhů dochází i v dalších případech, které nebývají ve slovnících vždycky zachyceny a které můžeme rozdělit do tří skupin podle následujících příkladů: *to have a swim, a stone wall, Don't Sir me*. V první skupině jsou zařazena slovesa, která přešla do kategorie podstatných jmen (*swim-swim*). Slovesa *have* nebo *take* a neurčitý člen vyjadřují, že jde o jednorázovou akci: proti *swim* 'plavat' máme *have a swim* 'zaplavat si', podobně *take a look* 'podívat se'. Některé další kombinace se slovesem *have*: *have a chat/a drink/a fight/a nap/a rest/a shave*, se slovesem *take*: *take a bath/a dive/a guess/a walk*. V podobných konstrukcích se vyskytují i jiná slovesa: *do a sketch/a report, give a cough/a cry, make a guess/a turn*.

V druhé skupině, typ *a stone wall*, se podstatné jméno, bez formální změny, pouhým zařazením před jiné podstatné jméno, dostává do funkce jména přídavného (vedle sebe tak můžeme položit *a stone wall a a long wall*). V angličtině je tento postup, odborně nazývaný konverze, velmi častý, má však své hranice. Nejčastěji se tímto způsobem vyjadřuje materiál (*a metal box*), místo (*a garden fence, the Cheshire cat*), čas (*an evening train*), vztah celek - část (*a committee member*). Vlastnosti takto vyjadřované nejsou stupňovatelné (na rozdíl od *a longer/the longest wall*). K vyjadřování jiných významů existují i v angličtině odvozená přídavná jména: vedle *a stone wall* 'kamenná zeď' máme *a stony road* 'kamenitá cesta'.

U některých látkových jmen máme přídavná jména na *-en*, např. *wooden* 'dřevěný' - a *wooden box*.

Třetí skupinu tvoří přechody od jednoho slovního druhu k druhému bez závislosti na dalších slovech ve větě (tím se liší od první a druhé skupiny). Nejpočetnější jsou konverze mezi podstatnými jmény a slovesy: již uvedené *Don't Sir me* 'Neoslovujte mě Sir' nebo *to carpet a subordinate for bad work* 'vzít si na kobereček podřízeného za špatnou práci', *to butter bread* 'mazat chléb máslem', *to elbow one's way through a crowd* 'prorážet si cestu davem pomocí loktů' obsahují slovesa odvozená od podstatných jmen *Sir*, *carpet* atd. Opačným směrem, od stejně znějících sloves, vznikla podstatná jména jako *countdown* 'odpočítávání (směrem k nule) před odpálením rakety', *drive-in* 'kino nebo restaurace, v nichž se nevystupuje z automobilu'. Mnohá slova vzniklá konverzí vyvolávají dojem, jako kdyby šlo o nedávné novotvary, často jde však o velmi staré přechody. Uveďme si některá slovesa vytvořená konverzí podstatných jmen spolu s rokem jejich prvního známého výskytu (podle *The shorter Oxford dictionary*, 1959): *to finger* 1450, *to letter* 1460, *to father* 1483, *to butter* 1496, *to skin* 1591, *to tutor* 1592, *to doctor* 1599, *to petition* 1607, *to bottle* 1622, *to pilot* 1649. Podobně ze slovesa *repeat* vzniklo podstatné jméno *repeat*, 1450, z podstatného jména *choice* stejně znějící jméno přídavné, 1340-70, a od přídavných jmen *slow*, *lower* se vytvořila slovesa *slow*, 1522, a *lower*, 1606. Příklady ukazují, že proces konverze začal velmi dávno. Půdu pro něj připravila již zmíněná ztráta koncovek u slov typu *lufu* 'láska' a *lufian* 'milovat'. Jakmile existovaly dvojice jako *love* 'láska' a *love* 'milovat', mohly vznikat další dvojice jako *butter* 'máslo' a *butter* 'mazat máslem'. Někdy byl proces konverze velmi rychlý: k podstatné-

mu jménu *dock*, doloženému v r. 1513, je sloveso *dock* doloženo v r. 1514.

Uvedli jsme, že přechody mezi slovními druhy pomocí konverze jsou umožněny neexistencí slovně-druhových koncovek u krátkých slov. U dlouhých slov románského původu k přechodům obvykle nedochází, protože jsou u nich zachovány koncovky rozlišující slovní druhy, např. *hesitate* 'váhat', *hesitation* 'váhání', *hesitant* 'váhavý', *hesitancy* 'váhavost'. V některých případech nezabránila koncovka konverzi: jak bylo již uvedeno v předcházejícím odstavci, od podstatných jmen *doctor*, *tutor*, *petition* byla odvozena stejně znějící slovesa *doctor* 'léčit, opravovat, podvodně měnit' - *to doctor election results*, *tutor* 'soukromě vyučovat, cvičit' - *to tutor a horse*, *petition* 'žádat' - *to petition the local council to reconsider its decision*. Stejným postupem vznikla i slovesa *audition* 'účastnit se konkursu', *partition* 'rozdělit', *position* 'usadit'. Vysvětlení můžeme hledat v tom, že *-or*, *-tion* jsou poznatelné koncovky, neexistují však základy *doct-*, *tut-*, *peti-* apod. a neexistují tvarově příbuzná slovesa.

Čeština a angličtina se po stránce tvarové výrazně liší tím, že čeština je bohatá na zdobněliny, kdežto v angličtině tento druh slov téměř neexistuje. Připomeňme si česká slova jako *koník*, *dřívko*, *domeček*, *hvězdička*, *městečko*. Stará angličtina měla řadu zdobňovacích přípon a později převzala další z francouzštiny, avšak v moderní angličtině z nich žije jen *-ette*, např. *kitchenette*. Ze skotské angličtiny pochází další zdobňující přípona *-y/ie*, která se nejčastěji vyskytuje v dětské řeči a v řeči, jíž se mluví s malými dětmi. Obě koncovky však mají i další funkce: *-ette* označuje ženy, např. *suffragette*, *usherette*, a imitace přírodních materiálů, např. *leatherette*, a *-y/ie* především slouží jako náhrada za vynechanou druhou část složených

slov, např. *bookie* místo *bookmaker*, *goalie* místo *goalkeeper*, nebo naznačuje citové zabarvení, např. *Charlie*, *Billy*, *granny* (současně i zkratka z *grandmother*). Několik zdobnělin je v angličtině utvořeno pomocí koncovky *-let*, např. *booklet*, *playlet*. České slovo *továrníčka* bychom do angličtiny mohli přeložit pomocí nejnovější zdobňující předpony *mini-* jako *mini-factory*. Zdobnělá slova se někdy významově odliší od svých základů tak, že se vyvinou v samostatnou lexikální jednotku, u níž je původní zdobnělý význam zapomenut, např. *dárek*, *knížka*, *částka*; *cigarette*, *leaflet*.

Anglická slovní zásoba

Všechny jazyky a všechna nářečí, jimiž se dnes ve světě mluví, jsou založeny na stejných principech (např. z hlásek se skládají slova, ze slov věty, z vět texty; slova jsou symboly pro věci a pojmy); z tohoto hlediska nemůžeme mluvit o vyspělých a primitivních jazycích. Rozdíly ovšem nacházíme v rozsahu slovní zásoby: v zemi s rozvinutou vědou a technikou a s vyspělou kulturou bude slovní zásoba velmi rozsáhlá, kdežto kmen živící se lovem nebo primitivním zemědělstvím bude mít slovní zásobu menší, i když v některých oblastech velmi rozvinutou: Eskymáci mají řadu termínů pro různé druhy sněhu. Ovšem ani rozdíly v rozsahu slovní zásoby nejsou důvodem pro to, aby některé jazyky byly považovány za vyspělejší než jiné jazyky. Svou funkci, být nástrojem sdělování v příslušné společnosti, nepochybně plní všechny.

Angličtina patří k jazykům s rozsáhlou slovní zásobou a zvláště ve vědě a technice je vlastně prvním jazykem ve světě. V angličtině vychází většina odborné literatury, v angličtině vzniká řada nových pojmenování pro nové objevy a poznatky (přes 70 procent nositelů Nobelových cen od r. 1945 do r. 1985 ve fyzice, chemii a lékařství je z anglicky mluvících zemí). Tato nová pojmenování jsou často vytvořena na základě slov latinského a řeckého původu (někdy se mluví o *International Scientific Vocabulary*, mezinárodním jazyku vědy). Jak jsme viděli v první kapitole, základem dnešní angličtiny je sice slovní

zásoba germánského původu, k ní se však připojilo velké množství slov francouzských. Přejímání z francouzštiny připravilo půdu pro následující příliv slov latinských (a řeckých, prostřednictvím latiny) v údobí humanismu a renesance. Dnes mluvíme o dvou hlavních historických složkách angličtiny: původem germánské a původem románské, k nimž se pak připojují slova převzatá z dalších jazyků.

Dělení slov podle historického původu není však základem pro rozbor slovní zásoby, jestliže se na ni díváme z čistě současného hlediska. V angličtině mluvíme o krátkých (*short*) a dlouhých slovech (*long words*, někdy též *hard words*). Krátká slova jsou však většinou slova germánského původu a dlouhá slova jsou většinou románského původu, takže se obě hlediska, historické a současné, do značné míry překrývají. Nepřekrývají se tedy úplně: v první fázi přejímání z francouzštiny, přibližně do r. 1350, přešla do angličtiny řada slov, která dnes patří mezi slova krátká, např. *age, air, army, battle, blame, case, colour, country, cover, crime, crown, cry, danger, duty, fine, fool, glory, guard, honour, just, lesson, letter, marry, navy, order, paint, people, pity, poor, power, prison, save, state, suit, tower, war*. - Dvojslabičná slova byla převzata z francouzštiny s přízvukem na druhé slabice. U slov jako *finish, formal, nation, object, real, royal* se přízvuk postupně přesunul na první slabiku a tato slova se tak přizpůsobila slovům germánského původu (*father, mother, window, winter*). Mezi krátká slova se v nedávné době dostala pomocí krácení některá dlouhá slova označující věci běžného života: *bus* < *omnibus*, *cab* < *cabriolet*, *flu* < *influenza*, *fridge* < *refrigerator*, *photo* < *photograph*, *phone* < *telephone*, *pram* < *perambulator*, *pub* < *public house*.

Ve srovnání s češtinou jsou slova románského původu (krátká i dlouhá) v angličtině více integrována. Vidíme to na slovech

tolerance 'snášlivost, tolerance', *oral* 'ústní, orální', *mental* 'duševní, mentální', kde anglický výraz plní stejné funkce jako v češtině výraz domácí i latinský. Jindy je tomu naopak - bohatší synonymiku má díky románským slovům angličtina: 'svoboda' - *freedom, liberty*, 'velký' - *great, big, large*, 'vedení' - *lead, leadership, guidance*, 'srdečný' - *hearty, cordial*.

Výrazným důsledkem smíšení germánské a románské slovní zásoby v dnešní angličtině je ztráta formálních vazeb mezi významově příbuznými slovy (odborně označovaná jako *disociace*). Proti českému 'oči - oční' máme v angličtině *eye - ocular*, a dále např. 'otec - otcovský' — *father - paternal*, 'dům - domácí' — *house - domestic*, 'město - městský' — *town - urban*, 'středověk - středověký' — *the Middle Ages - medieval*. Formální vazby mezi významově příbuznými slovy nacházíme v angličtině u dlouhých slov, např. sloveso *photograph*, podstatné jméno *photo-graphy* a přídavné jméno *photographic*. Tyto vazby jsou jasně zřejmé v písmu, ve výslovnosti jsou o něco méně zřetelné, protože přízvuk připadne pokaždé na jinou slabiku, a tím se mění i samohlásky: ['fəʊtəgráf - fə'togræfi - ,fəʊtə'græfik]. U jiných slov máme rozdíly i v souhláskách, ačkoliv se přízvuk nemění: *permit* [pə'mit] 'dovolit' - *permission* [pə'miʃn] 'dovolení'. Formální vazby mezi těmito typy slov ovšem nevznikly na půdě angličtiny, angličtina je převzala z klasických jazyků, někdy přímo, někdy prostřednictvím francouzštiny.

Hranice mezi krátkými a dlouhými slovy nemohou být jednoznačně stanoveny. Slova jako *nation, finish, real*, shora již uvedená, zřejmě mezi krátká slova patří. Na pomezí mezi krátkými a dlouhými jsou asi slova *consist, insist, resist; confer, prefer, refer*. Všechna mají přízvuk na druhé slabice, čímž se liší od většiny dvojslabičných slov, a jsou na hranici mezi slovy odvozenými a jednoduchými. Jejich předpony, z hlediska

historického jasné, nemůžeme dnes zcela ztotožnit se stejně znějícími předponami *pre-* ve slovech *prewar*, *pre-heat*, nebo *re-* ve slovech *repay*, *retell*. *Prewar* atd. jsou slova odvozená od *war*, *heat*, *pay*, *tell*, kdežto *-sist* a *-fer* z *resist* a *prefer* neexistují v angličtině jako samostatná slova.

Zatímco ve slovníku obsahujícím i odborné výrazy může být zastoupení krátkých a dlouhých slov přibližně stejné, v textu, zvláště v mluveném nebo v psaném běžném jazykem, budou převažovat slova krátká, ať již počítáme každé slovo v textu se vyskytující jen jednou, nebo při každém jeho výskytu. V běžném hovoru se pro význam 'myslet, přemýšlet' nejspíše užije *think*, kdežto mluvčí s širší slovní zásobou může vyjádřit jemné významové odstíny užitím sloves *reflect* 'přemítat', *deliberate* 'hluboce přemýšlet', *meditate* 'promýšlet, rozvažovat' apod. V angličtině najdeme někdy dvojice slov, která se při stejném významu liší tím, že jedno z nich (krátké) se vyskytne spíše v běžném projevu a druhé (dlouhé) v odborném projevu: *put up with* - *tolerate* 'smířit se s něčím, snést něco', *sail around* - *circumnavigate* 'obeplout'. Nejde však vždy jen o rozdílnou stylistickou použitelnost, např. víceslovná slovesa *go on*, *keep on*, *carry on* se významově překrývají s *continue* jen částečně, i když bývají někdy uváděna jako příklady významové shody.

Vedle již uvedené latiny, řečtiny a francouzštiny přejímala angličtina slova z mnoha dalších jazyků. Uvedeme si jen několik příkladů, většinou slova, která se nakonec dostala i do češtiny. Již v době staroanglické převzala angličtina řadu slov ze skandinávských jazyků, např. *call*, *fellow*, *get*, *hit*, *husband*, *knife*, *law*, *leg*, *low*, *odd*, *skin*, *take*, *want*. Výpůjčky z ostatních jazyků jsou pozdějšího data (zkratky v závorkách naznačují jazyky, jejichž prostřednictvím se příslušné slovo rozšířilo do angličtiny): holandština - *dock*, *landscape*, *sketch*, *yacht*; němči-

na - *cobalt, kindergarten, zinc*; italština - *balcony, fiasco, isolate, opera, piano*; španělština - *cargo, comrade* (franc.), *embargo*; portugalština - *veranda* (přes indickou angličtinu); ruština - *sputnik, vodka*; arabština - *algebra* (franc. < lat.), *cipher* (franc. < lat.), *coffee* (ital. < tur.), *magazine* (franc. < ital.), *zenith* (franc.), *zero* (franc. < ital.); hebrejšтина - *cherub* (lat.); perština - *caravan* (franc.), *divan* (tur.), *kiosk* (franc. < tur.), *paradise* (franc. < lat. < řečtina), *pyjamas* (hindština); tatarština - *horde* (franc. < něm. < pol. < tur.); čínština - *ketchup* (malajština), *tea, tycoon* (jap.); japonština - *harakiri, rickshaw*; malajština - *bamboo, orangutan*; polynézské dialekty - *taboo, tattoo*; dialekty severoamerických Indiánů - *moccasin*; dialekty mexických a středoamerických Indiánů - *chocolate* (franc. < špan.), *tomato* (špan.).

Český podíl na anglické slovní zásobě je velmi skromný, ale slovem *robot* podle Karla Čapka zasahuje do běžné moderní slovní zásoby (nejen anglické). Druhé nejznámější slovo českého původu je *polka* (žije i ve složenině *polka-dot* 'puntíkováný'), ovšem v běžném povědomí anglických mluvčích je spojováno s polštinou a se skladbami pánů Straussů. Další dvě slova patří kupodivu do vojenské terminologie. *Howitzer* se do angličtiny dostal z němčiny, jak potvrzuje jeho tvar, je však českého původu - *houfnice*. Přes němčinu a francouzštinu se do angličtiny rozšířil termín *pistol*, jehož původní tvar je *píšťala* označující husitskou zbraň. Stejnou cestou se do angličtiny dostalo slovo *calash*, příp. *calche*, označující druh kočáru, nejpravděpodobněji českého původu (nebo původu polského), podle staročeského *kolesě* 'vůz'. Latinský název Čech *Bohemia* se nám vrátil z francouzštiny ve tvaru *bohém, bohém-ský*, protože první cikáni přišli do Francie asi z Čech a jejich volný způsob života se spojil se zeměpisným názvem. Část

jména *Bohemian* žije v nepříliš lichotivém slově severoamerické angličtiny *bohunk* 'nekvalifikovaný dělník'; (jde o složeninu z *Bo-hemian* a *Hung-arian* 'Maďar').

Anglický vliv na českou slovní zásobu začal v relativně nedávné době a nebyl zpočátku tak intenzivní jako například vliv němčiny. Ze světových jazyků je angličtina časově posledním jazykem, z něhož čeština začala přejímat slova, někdy prostřednictvím dalších jazyků, např. němčiny nebo ruštiny. Nejznámější jsou přejímky sportovních termínů a v poslední době termínů z výpočetní techniky.

S šířením sportu se dostala do češtiny slova jako *basketbal* (-ball), *backhand* (backhand), *box*, *derby*, *fair play*, *forehand* (forehand), *football* (football), *goal* (goal), *hockey* (hockey), *klub* (club), *paddle* (paddle), *rallye* (rallye), *service* (service), *sport*, *sprint*, *steeplechase*, *tenis* (tennis). Mnohá z těchto slov se již natolik zařadila do běžné slovní zásoby, že se i pravopisně přizpůsobila češtině (pěknou ukázkou jsou názvy slavných pražských tenisových a hokejových klubů: *LTC Praha* byl *Lawn-Tennis Club*, *ČLTK* byl *Český Lawn-Tennisový Klub*; r. 1908 byl u nás založen *Český hokejový svaz*). Pravopisné přizpůsobení najdeme i u slov z jiných oblastí: *ahoy* (ahoy), *beefsteak* (beefsteak), *jam* (jam), *juice* (juice), *scooter* (scooter), *sweater* (sweater); *tramvaj* (tramway), *trolleybus* (trolleybus), *weekend* (weekend). Integrace do domácí slovní zásoby může vést k tomu, že původní tvar nebo zdroj převzetí jsou velmi zastřeny: *kecky* byly pojmenovány podle americké firmy *Ked* a její obuvi zvané *keds*; anglické množné číslo bylo přehodnoceno na české jednotné číslo u slov *drops*, *keks* (cakes), *ryps* (ribs).

Velmi četné výpůjčky z angličtiny najdeme v technické terminologii, často jako tradiční, avšak nenormalizované termíny. Většinou jde o podstatná jména na *-er* označující stroje a zařízení, např. *skrambler* (scrambler), *skrejpr* (scraper), *skrubr* (scrubber), *slotr* (slotter), *stringer*, a jména na *-ing* označující procesy, např. *slabbing*, *snapping*, *stuffing*. Setkáváme se tu s termíny zachovávajícími původní pravopis (*snack-bar*, *software*, *squarewave polarografie*) i s pravopisně a tvaroslovně přizpůsobenými češtině (*ševingování* < shaving, *ševiotová vlna* < Cheviot Hills, *stripovací jeřáb* < strip). (Příklady pro tento odstavec byly vybrány z hesel *Technického naučného slovníku*, 1985.)

Ševiotová vlna v předcházejícím odstavci je příkladem výslovnostních posunů, k nimž při přejímání dochází (*Cheviot Hills* se vyslovují s [č] na začátku). Posouvají se i samohlásky: české *debl* vzniklo z double [dabl], *džem*, *bekhend* a *rely* nahrazují anglické [æ] ([džæm], [bækhænd], [ræli]) našim [e] (i když vhodnější by bylo [a]), u 'gólu' bylo původní [ou] (dnes již [əu] - [gəul]) zjednodušeno na [ó]. V některých slovech vyslovujeme spíše podle anglického pravopisu než podle anglické výslovnosti: *fothal* football, nikoli [futból], podobně *klub* club [klab], *derby* derby [dábi].

Zatímco u starších přejímek dochází k pravopisným, případně tvaroslovným změnám v duchu češtiny, novější přejímky a rovněž slova stojící na okraji slovní zásoby si původní pravopis podržují. Ve sportovní žurnalistice se setkáme s výrazy *comeback*, *play-off*, *time-out*, v oblasti zábavy máme *hit*, *playback*, *show* (ale také *spíkr*), u výpočetní techniky se rozšiřuje *hardware* a *software* (tyto slangové výrazy snad v češtině nezdomácní jako *hárdivér* a *softvér*), ve výrobě a obchodě máme *design*, *marketing* a *engineering* (zvláště poslední dva mají asi

dodat našemu podnikání světový lesk). Zdomácnění se také brání *sex-appeal*, zřejmě jako pojem nám cizí.

Mnohé z výrazů zde uvedených byly převzaty i do jiných jazyků a spolu s přejímkami z angličtiny založenými na latinských a řeckých základech, jako *antibiotikum*, *penicilin*, patří k mezinárodním slovům, čili internacionalismům. K nim patří i *kempink* a *parkink*, známé v mnoha evropských zemích, nikoli však v Británii nebo v některé jiné anglicky mluvící zemi. Chceme-li do angličtiny přeložit *kempink*, musíme říci *campsite*, *campground*, *camping/caravan site*. *Parking* překládáme *car park* nebo *parking place* do britské angličtiny a *parking lot* do americké angličtiny.

Kontakty mezi jazyky se neprojevují jen přejímáním slov. Často se pod vlivem cizího jazyka rozšiřuje význam slova v domácím jazyku již zavedeného. Tak se kdysi rozšířil pod vlivem ruštiny význam slova *brigáda* na tzv. 'dobrovolnou práci'. Podobně se pod vlivem angličtiny rozšířil význam slov *digitální* a *panelový*. Podle *Přínučního slovníku jazyka českého*, Díl I. z r. 1935-7, znamená *digitální* 'prstem prováděný'. *Slovník spisovného jazyka českého* z r. 1960 (beze změn vydaný znovu v r. 1989) doplňuje druhý význam 'patřící k prstu'. Význam 'číslicový' se k nám rozšířil v šedesátých letech tohoto století s příchodem počítačů. O něco později se v češtině objevily výrazy *panel* jako 'skupina odborníků' a *panelová diskuse* (někdy nahrazovaná pojmem *pódiová diskuse*). Jak je možné, že slova stejného původu měla a mají v různých jazycích různý význam? Je to způsobeno tím, že se významy slov, stejně tak jako jejich tvary, časem mění. Zvláště u slov z klasických jazyků je možné, že se význam v přijímajícím jazyku časem zúží nebo rozšíří. Původním zdrojem slova *digitální* je latinský název pro prst *digitus*, od něhož odvozený anglický výraz *digit* se již v roce

1398 přenesl na číslice, protože se počítají na prstech. Význam anglického přídavného jména *digital* se z původně anatomického významu rozšířil na 'číslicový' v roce 1938. - Slovo *panel* vzniklo jako středověká latinská zdvojnásobina *panellus* ke slovu *pannus* 'kus látky'. Od 'kusu látky' se význam posunul na 'kus pergamenu' a potom na 'kus pergamenu, na nějž (středověký anglický) soudce píše seznam porotců'. Další významový posun byl na 'seznam porotců' na onom pergamenu napsaný a potom na 'skupinu odborníků'. Vedle toho se ovšem původní význam 'kus látky' přenesl na 'část nějakého povrchu' a na 'dřevěnou desku' používanou středověkými malíři.

Do stejné skupiny jako *digitální* a *panelový* patří i užití slova *pilotní* ve významu 'ukázkový': „součástí dnešního večera bude uvedení pilotní části nové soutěžní hry“ (týdeník *Československé televize*). Pro vysvětlení si musíme připomenout, že v angličtině má adjektivum *pilot*, podle substantiva stejného tvaru, také význam 'vodící' (pilot vede dopravní prostředek), dále 'pomocný', např. *pilot parachute*, *pilot flame* 'pomocný, zapalovací plamínek', a rovněž 'pokusný', např. *pilot plant* 'pokusné/poloprovozní/prototypové zařízení'. K významu 'pokusný' můžeme přiřadit 'zkušební, ukázkový' a dostáváme se k *pilot programmefilm*.

Už při ukázkách různých vlivů na angličtinu jsme uvedli, že se cizí slova dostala do angličtiny často prostřednictvím několika jazyků, např. slovo *magazine* je arabského původu a do angličtiny přišlo přes italštinu a francouzštinu. Podobně i anglická slova přicházela do češtiny někdy zprostředkovaně, avšak v posledních desetiletích dochází k přejímání přímému, zvláště ve vědě a technice. Jako příklad poslouží termín *technologie* a *biotechnologie*. Hlavním českým ekvivalentem anglického *technology* (a francouzského *technologie*) je *technika*:

science and technology - 'věda a technika'. Význam českého slova *technika* se shoduje s významem odpovídajících slov v jazycích našich sousedů, především v němčině. Novější přímé přebírání z angličtiny rozšiřuje užívání dosud odborně vymezenějšího termínu *technologie* a neodpovídá dosavadnímu poměru *techniky* a *technologie*. Ke každé technologii, tj. výrobnímu postupu, patří potřebné výrobní, technické vybavení jako stroje, nástroje, nářadí: např. při třískovém obrábění (což je jedna z technologií) se pracuje na obráběcích strojích. Stroj patří již do technického vybavení, do techniky, nikoli do technologie (podle tradičního rozlišení těchto termínů v češtině). Podobně i živé systémy, užívané v biotechnologických procesech, by měly patřit k technickému vybavení. Podle *Malé československé encyklopedie*, sv. 1, heslo *biotechnologie*, „jsou biotechnologie řazeny vedle jaderné energetiky, mikroelektroniky a robotiky mezi tzv. silné technologie“. Ovšem jaderná energetika atd. nepatří (nebo dosud nepatřila) u nás mezi technologie. Jsou to vědní obory, oblasti techniky nebo národního hospodářství. Můžeme snad tedy tvrdit, že zavedením termínů *biotechnologie* a *technologie* v duchu uvedeného citátu se v češtině mění dosavadní poměr mezi slovy *technika* a *technologie*. Čeština se zde přiblížila anglickému a francouzskému úzu a vzdálila úzu německému. Nepřímo o tom svědčí i německý termín *Biotechnik*.

V posledních letech se v naší publicistice zavedlo spojení *kontrola zbrojení*. Jde zde o nepochybný vliv angličtiny, jenomže význam českého spojení není jasný. Anglické *control* především znamená 'regulaci, řízení, ovládání' (*the control tower of an airport* 'řídící věž letiště', *wage controls* 'regulace mezd'), kdežto české *kontrola* znamená především 'dozor' a do angličtiny překládáme jako *inspection, supervision* apod. Český

a anglický výraz se překrývají v relativně úzkém pásmu ve významu 'vliv' (*be under control* 'být pod kontrolou'). Český překlad *kontrola zbrojení* tak výrazně zužuje řešení světového problému z celkové regulace na pouhý dozor.

Posuny ve významu internacionálních slov jsou někdy tak výrazné, že mluvíme o zvláštní skupině tzv. zrádných slov, tj. mezinárodních slov, jejichž význam je v různých jazycích částečně nebo naprosto odlišný: anglické *matinée* je odpolední představení, *actual* znamená 'skutečný', kdežto 'aktuální' je *topical*, anglické *concept* překládáme jako 'pojem' a český 'koncept' jako *draft*, anglickému *affair* odpovídá české 'záležitost, událost, milostný vztah', kdežto 'aféře' odpovídá především *scandal, incident*. Významová souvislost je trochu zřejmá u dvojice *špeluňka* a *spelunking* 'speleologie' (jde vlastně o trojici s řeckým základem *spel-*).

Česká a anglická podstatná jména

Po obecných poznámkách o českých a anglických slovech a o slovní zásobě se zaměříme na mluvnické vlastnosti hlavních slovních druhů. U podstatných jmen si všimneme počitatelnosti, členů, rodu a pádů.

Rozlišování mezi počitatelnými a nepočitatelnými podstatnými jmény známe z češtiny, i když si je neuvědomujeme a i když v české mluvnické tradici není termín 'počitatelnost' všeobecně zaveden. Jako počitatelná můžeme v češtině označit slova *kniha*, -y, *zkušenost*, -i a jako nepočitatelná *zlato*, *listí*, *hmyz*, *píle*. Některá jména přecházejí z jedné kategorie do druhé: látková jména jsou nepočitatelná (káva), mohou se však dělit (dvě kávy), některá jména v běžném jazyce počitatelná jsou v odborném vyjadřování nepočitatelná: *knedlík*, -y – na jídelním lístku nepočitatelné *s knedlíkem*; *ryba*, -y - ale při výlovu rybníků jen *ryba* jako látkové jméno. Stejně kategorie a stejné přechody mezi nimi máme i v angličtině, bohužel ne vždy u stejných slov. Mezi nepočitatelná patří v angličtině, na rozdíl od češtiny, např. *advice* 'rada, -y', *information* 'informace', *knowledge* 'znalost, -i', *luggage* 'zavazadlo, -a', *toast* 'topinka, -y'. Některá anglická podstatná jména patří do obou kategorií: *experience* je nepočitatelné ve významu 'zkušenost' a počitatelné ve významu 'zážitek'; *egg* se vedle počitatelného významu (*hard-boiled eggs*) užívá i jako nepočitatelné, mluvíme-li o vajíčku jako o látce - *After breakfast the child had egg all*

over her face; podobně *cake a potato*: A: *Would you like a cake?*
- B: *No, I don't like cake.* (příklad z mluvnice R. Quirka et al.),
Have some more potatoes. (= vařené brambory), *Have some more potato.* (= bramborová kaše - v češtině vyjádříme látkovost čili nepočitatelnost slovem *kaše*); nepočitatelná jména nemohou být v angličtině spojena s neurčitým členem a nemohou tvořit množné číslo, takže nepřítomnost neurčitého členu nebo koncovky *-s* signalizuje látkovost: *lay a carpet* 'položít koberec' - *bits of old carpet* 'kousky starého koberce', *the smell of fresh carpet* 'vůně nových koberců'; nebo *a cork tile* 'korková dlaždice' - *two men installing tile in the hallway* '...kladou dlažbu v předsíni'.

V souvislosti s užíváním jednotného nebo množného čísla podle počitatelnosti nebo nepočitatelnosti musíme upozornit ještě na dvě skupiny anglických podstatných jmen, která mají tvar jednotného čísla a označují kolektivy. Po jménech z první skupiny následuje sloveso v jednotném nebo množném čísle, podle toho, zda mluví vidí kolektiv spíše jako celek nebo jako jednotlivce, kdežto v druhé skupině nálehuje vždy sloveso v množném čísle. Do první skupiny s jednotným nebo množným číslem patří např. *audience* 'obecenstvo' (*The audience was/were enthusiastic on the opening night of the opera* 'Obecenstvo bylo při premiéře opery nadšené'), *class, form* (*Form 3 is/are a difficult class to teach* 'V třetí třídě se těžko učí'), *committee, crew* (*The crew is/are waiting for instructions* 'Posádka čeká na instrukce'), *crowd, family, government, jury, youth*. Do druhé skupiny, pouze s množným číslem u slovesa, patří *people*, což nám potíže nedělá, protože v češtině máme množné číslo *lidé*, a dále např. *cattle a police*: *The cattle are in the shed* 'Dobytěk je ve stáji'; *The police have not made any arrests* 'Policie nikoho nezatkla'.

Přechody mezi skupinami počítatelných a nepočítatelných jsou v angličtině častější než v češtině. Na tvaru podstatného jména se přitom nic nemění, mění se však používání členů. V češtině členy nemáme a jsme zvyklí tvořit věty bez nich. Naše potíže v angličtině jsou tím větší, že správné užívání členů patří k nejtěžším úsekům anglické mluvnice. Nejvítanější jsou samozřejmě ta anglická podstatná jména, která nemají člen, jenomže těch je malé procento a je třeba je znát. Jsou mezi nimi názvy denních jídel (*We had fish for lunch*), názvy her a sportů (*Do you play tennis?*), názvy nemocí (*She has bronchitis*), některá vlastní jména. U vlastních jmen se nemohou stanovit obecná pravidla a je třeba se naučit například, že jezera jsou bez členu - *Lake Michigan*, kdežto moře a oceány člen mají - *the Baltic Sea, the Pacific (Ocean)*. Bez členu bývají rovněž nepočítatelná jména, pokud je uijeme v obecném významu: *My favourite subject is history. - She's always preferred tea to coffee.* Členy nenajdeme v ustálených obratech, např. *from father to son, talk face to face.*

Podstatná jména bez členu jsou v textu méně početná než jména se členem. Základní pravidlo by proto mělo znít, že anglická podstatná jména jsou určena členem neurčitým nebo určitým (nebo zájmenem *some/any, my/your* atd., *this/that*), pokud nepatří k výjimkám, u nichž člen není. Uveďme si některá z pravidel, jimiž se řídí užívání členů. Pro neurčitý člen si často můžeme jako pomůcku uvést české ekvivalenty *jeden, nějaký*. Neurčitý člen někdy označuje jednotku - *I'd like a beer, please* (jedno), nejčastěji však neznámého nebo kteréhokoliv členu skupiny - *A man entered the room* (nějaký), *There's a chair over in the corner*. Mohli bychom říci, že jde o blíže neurčené, neurčité členy skupiny. Naproti tomu člen určitý označuje osoby nebo věci určité, známé (v hovorové češtině se

často slyší *ten/ta/to*). Určitost může být založena na tom, že se o osobě nebo věci již mluvilo - *Once upon a time there was a king and the king had three daughters* (... a ten král měl ...), že mluvčí vědí, o čem se mluví - *Shut the window, please*, že podstatné jméno je dále určeno, např. vedlejší větou - *The book I was reading yesterday was a thriller*. (Ta kniha, kterou...). Určenost může být založena i na jedinečnosti - *the Queen* (v Británii), *the longest day (in my life)*, *the first/second man to come*, *the Soviet Union*.

Čeština a angličtina mají zcela jinak uspořádanu kategorii rodu. V češtině máme všechna podstatná jména rozdělena do tří rodů podle formálních, mluvnických hledisek: své motorové vozidlo zařazujeme do mužského rodu - *můj automobil*, *můj favorit*, do ženského rodu - *má škodovka* nebo do středního rodu - *mé auto*, *mé embéčko* (slovensky však *moja embéčka*) a můžeme si k němu opatřit *nový motor*, *novou převodovou skříň* nebo *nové řízení*. V angličtině se v minulosti se ztrátou koncovek ztratily i formální rodové rozdíly a dnes mluvíme o přirozeném rodu: muži jsou rodu mužského, ženy rodu ženského a všechno ostatní je rodu středního. Na tvarech slov se rodové rozdíly projevují v angličtině v daleko menší míře než v češtině: nikoli u přídavných jmen (*nový*, *-á*, *-é*, *-í*), nikoli u slovesných tvarů (*šel*, *šla*, *šlo*, *šli*, *šly*, *šla*), nikoli u členů (jako v němčině, *der/die/das*), plně pouze u osobních zájmen (*he* - *she* - *it*) a částečně u tázacích a vztažných zájmen (*who* pro osoby a *which/what* pro věci). Mluví češtiny, stejně jako mluvčí dalších jazyků s formálními rodovými rozdíly, si rychle osvojí jednodušší systém v angličtině. Avšak zvyk z mateřského jazyka na to, že každé podstatné jméno patří do jednoho z rodů, nám ztěžuje zvládnutí těch podstatných jmen v angličtině, která označují osoby bez rozlišení na muže a ženy (z hlediska rodu

jsou tato jména neutrální). V češtině máme buď *přítele* nebo *přítelkyni*, *studenta* nebo *studentku*, *spisovatele* nebo *spisovatelku*, kdežto v angličtině pouze *friend*, *student*, *writer*, a podobně *cook* 'kuchař, -ka', *doctor* 'doktor, -ka', *librarian* 'knihovník, -ice', *professor* 'profesor, -ka', *singer* 'zpěvák, -ačka', *teacher* 'učitel, -ka' atd. Pod vlivem svého mateřského jazyka děláme dvě chyby: za větou *There's a student waiting for you* vidíme (pokud příslušnou osobu nevidíme) muže; když máme přeložit *Paní doktorka nás poslala do nemocnice*, chceme nějak vyjadřovat ženský rod. Ve skutečnosti se u těchto slov rod v angličtině vyjadřuje jen v případech, kdy potřebujeme oddělit muže od žen, např. ve statistice budeme operovat s *male students - female students*, *men drivers - women drivers*. Vedle těchto neutrálních podstatných jmen jsou i v angličtině dvojice rodově rozlišené: *waiter - waitress* 'číšník - číšnice', *steward - stewardess*. V posledních letech se v angličtině objevují nová slova, která jsou z hlediska rodu neutrální a která nahrazují dosavadní výrazy, z nichž se mohla odvozovat nadřazenost mužů nad ženami (nebo naopak). Tak místo *chairman* 'předseda' a *spokesman* 'mluvčí' najdeme *chair(person)* a *spokeperson*, místo *airhostess* najdeme *flight attendant*. V souvislosti s rodovými rozdíly můžeme ještě uvést zkratky *s/he* a *wo/man*, které se dnes někdy objevují místo *he, or she, man or woman*.

Zvláštní skupinu z hlediska rodu tvoří v angličtině *baby* a *child*. Odkazuje se na ně buď podle přirozeného rodu pomocí *he or she*, zvláště když k nim mluvčí má osobní vztah, nebo pomocí *it*, pokud takový vztah mluvčí nemá: *She introduced herself to the baby and shook hands with her. - She has a new baby, it was born last week*. Navíc se slovo *baby* v angličtině užívá v situacích, kde v češtině bychom použili jméno nebo slovo *malý, -á, maličký, -á*: matka se zeptá: "*Where's the baby's*

dolly?" nebo požádá: "Please, dress the baby, Charlie." (Další příklad použití zájmena *she* při odkazu na podstatné jméno z hlediska rodu neutrální najdeme v ukázce z knihy *Through the Looking Glass* v kapitolce o krasopisu.)

Poslední mluvnickou kategorií, o níž budeme mluvit u podstatných jmen, jsou pády. Anglická podstatná jména mají ve výslovnosti dva, v písmu čtyři tvary: *boy, boys, boy's, boys'*. Tvary s apostrofem bývají tradičně označovány buď jako (saské) genitivy, protože jsou to pozůstatky po staroanglickém, čili anglosaském genitivu (2. pádu), nebo jako přivlastňovací pády. Poněvadž o jiných pádech nemůžeme dnes v angličtině mluvit, upouští se někdy od chápání *boy's, boys'* jako pádu a mluví se o přivlastňovacím tvaru. Proti termínu 'přivlastňovací' zase mluví to, že se tyto tvary užívají i v jiných funkcích než přivlastňovacích: *John's application* 'Janova žádost' (Jan žádal, není majitelem žádosti), *a women's college* 'kolej pro ženy', *a day's work* 'celodenní práce'.

Při překládání z češtiny do angličtiny musíme rozlišovat u tvarů vlastních jmen na -*iv*, zda jde o autorství nebo o čestný název: 'Janáčkova Její pastorkyňa' se přeloží *Janáček's Jenůfa*, kdežto 'Janáčkovo divadlo' (budova) *the Janáček Theatre* (podobně jako *Harvard University* je 'Harvardova univerzita'). Při překládání do angličtiny nemůžeme rovněž každý český genitiv nahradit anglickým tvarem na 's: 'na břehu řeky' přeložíme *on the river bank* nebo *on the bank of the river*.

Pro vztahy vyjadřované v češtině pády má angličtina dva prostředky: postavení slov ve větě a předložkové vazby. Postavení ve větě určuje, zda podstatné jméno má funkci podmětu (v prvním pádě) nebo předmětu (ve čtvrtém nebo třetím pádě): *Cows give milk.* - *Susan gave the man a glass of milk.* Anglické

předložkové vazby odpovídají českému druhému pádu - *The driver didn't take any notice of the road signs*. 'Řidič si nevšiml silničních značek', třetímu pádu - *Mary gave a glass of milk to the man*. - *Pour a drink for me* 'nalej mi', sedmému pádu - *We walked through a wood*.

Jazykům, které pro pádové vztahy a pro tvoření slovesných tvarů užívají předpon a koncovek, říkáme jazyky syntetické. Jazykům, které vyjadřování pádů a časů rozkládají na pomocná slova, říkáme jazyky analytické. Čeština je tedy jazyk převážně syntetický, angličtina jazyk převážně analytický.

Vztahy mezi českými pády a anglickými předložkami nejsou tak jednoduché, aby českému pádu odpovídala jen jedna anglická předložka. Našemu druhému pádu odpovídá nejenom anglické *of*, např. již citované *a glass of milk*, ale také *for*: bývalá *Rada vzájemné hospodářské pomoci* se překládala jako *Council for Mutual Economic Assistance/Aid*. Náš sedmý pád (s předložkou *s*) překládáme pomocí *with* - 'vykřiknout bolesti' *to cry out with pain*, 'hádat se s někým' *to argue with sb.*, dále pomocí *in* - 'mluvit tichým hlasem' *to talk in a low voice*, 'psát tužkou' *to write in pencil*, pomocí *on* 'Vaše chování hraničí s pomateností' *Your behavior borders on madness*, a také pomocí *by* - 'jet vlakem' *to go by train*. I našemu čtvrtému pádu může někdy v angličtině odpovídat předložková vazba: 'zaplatit pivo' *to pay for one's beer*. Existují i opačné případy, kdy české předložkové vazbě odpovídá anglický bezpředložkový vztah, např. 'Rakousko sousedí s Itálií' *Austria borders Italy*, 'vstoupit do místnosti' *to enter a room*, 'vdát se za někoho' *to marry sb.*, 'diskutovat o něčem' *to discuss sth.*, 'trvat na tom, že' *to insist that*. Konečně známe několik českých předložkových spojení, kterým odpovídají anglické vazby *s and*, např. 'chléb

s máslem' *bread and butter*, 'nocleh se snídaní' *bed and breakfast*.

Z předcházejících odstavců je již jasné, že čeština - i když je klasickým příkladem syntetického jazyka - nemůže všechny vztahy mezi podstatnými jmény ve větě vyjadřovat pouze pomocí čistých pádů. I čeština má bohatství předložek, ale jejich významy se plně nekryjí s významy předložek anglických (podobně jako je tomu u jiných druhů slov). Například anglickému *for* odpovídá v češtině 'pro' - *a gift for languages*, 'na' - *to go for a walk*, 'do' - *to leave for Paris*, 'k' - *Love for Three Oranges*, atd.

Po stránce významové nám nejvíce potíží dělají anglické předložky *at* a *in*, příp. *on*, a dále skupina předložek označujících vzájemnou polohu, česky *nad* a *pod*. U anglického *at* velkou většinou spojujeme užití s určitým bodem, v prostoru nebo v čase, kdežto *in* užijeme pro třírozměrný prostor: *at the North Pole*, *at 9 o'clock*, *in New York*. Pokud mluvíme o místě ležícím na nějaké čáře nebo na povrchu, užijeme *on*: *Newcastle-on-Tyne*, *on the table*. Tyto základní významy (ovšem zdaleka ne jediné) předložek *at*, *in* a *on* mohou vysvětlit i spojení *on page 13*, *in a picture*, *in the sky*, k nimž se z češtiny těžko dostáváme, protože říkáme *na straně 13*, *na obrázku*, *na nebi*. Máme-li přeložit české *nad* a *pod*, použijeme *above* a *below*, pokud uvažujeme o vertikální stupnici nebo vertikálním uspořádání: *above/below zero*; pokud vidíme především překrývající povrch, užijeme *under*: *under the bed*; pokud popisujeme pohyb nad povrchem, užijeme *over*: *The plane was flying over Poland*. - Významy a příklady zde uvedené zdaleka nepokrývají všechny případy užití předložek *at*, *in* atd., pouze naznačují některé složky významu.

Česká a anglická slovesa

Již několikrát jsme upozornili na to, že ve vývoji angličtiny došlo ke ztrátám koncovek. Zjednodušení nastala i u tvarů anglických sloves pro přítomný a minulý čas. Výraznější než tato zjednodušení je zavedení pomocného *do* při otázce a při záporu a rozvoj forem pro děje, které právě probíhají, a pro děje, které spojují dvě časová pásma, např. minulost a přítomnost. V češtině nemáme podobné tvary, nejsme zvyklí rozlišovat (a zvláštním tvarem slovesa vyjadřovat) děj právě probíhající a děj opakovaný (*Co to čteš? - Čteš vůbec někdy něco?*) nebo děj začínající v minulosti a zasahující do přítomnosti a děj čistě minulý (*Od minulé neděle zde nepršelo. - Minulou nedělí zde nepršelo.*). Česká slovesa na druhé straně vyjadřují četné vidové rozdíly (*psal - napsal, hodil - házel*), označují osobu (*nesu - neseš - nese*) a číslo (*nese - nesou*). Po formální stránce se české a anglické slovesné tvary liší v tom, že české tvary jsou převážně syntetické, tj. vytvořené pomocí předpon, koncovek a změn v kmeni (*maz-at, na-maz-al, maž-e*) a jenom menší část tvarů je analytických, složených (*je nesen, bude psát*), kdežto anglické slovesné tvary jsou převážně analytické, jak je zřejmé z následující tabulky:

TAKES	ISTAKING	IS TAKEN	IS BEING TAKEN
TOOK	WAS TAKING	WAS TAKEN	WAS BEING TAKEN
WILL TAKE	WILL BE TAKING	WILL BE TAKEN	—
HAS TAKEN	HAS BEEN TAKING	HAS BEEN TAKEN	—
HAD TAKEN	HAD BEEN TAKING	HAD BEEN TAKEN	—
WILL HAVE	WILL HAVE BEEN	WILL HAVE BEEN	—
TAKEN	TAKING	TAKEN	

Tabulka obsahuje 20 tvarů, čtyři chybějící tvary v posledním sloupci se v textech nevyskytují. Na třetím a šestém řádku uvádíme tvary pro budoucí čas s pomocným slovesem *will*. Vyjadřování budoucnosti je ve skutečnosti složitější a *will* je jenom jedním z prostředků (viz dále).

Užívání pomocného *do* se týká pouze dvou tvarů z dvaceti uvedených v tabulce, **TAKES, TOOK**. Jde ovšem o časy nejfrekventovanější. Díky pomocnému *do* se zachovává stejné schéma v otázce k **TAKES, TOOK** jako u otázky k **IS TAKING** atd.:

pomocné sloveso	podmět	další slovesné tvary
DOES	he	take?
IS	he	taking?
DID	he	take?
HAS	he	taken?
WILL	he	take?

Na začátku kapitoly jsme upozornili, že čeština nemá slovesné tvary odpovídající anglickým tvarům průběhovým. Rozdíl mezi prostým a průběhovým časem nám může přiblížit česká dvojice *jdu - chodím*, která vyjadřuje stejný protiklad jako *I'm going - I go*. Průběhové tvary označují dočasné děje,

kteře probíhají v určitém okamžiku. V přítomném čase jde o okamžik promluvy: *It's raining* (právě teď, není podstatné, kdy dešť začal a kdy skončí); A: *What are you doing?* - B: *I'm writing a letter to John*. I když v češtině nemáme slovesný tvar pro právě probíhající děje, najdeme v českých větách slova signalizující časové zařazení děje: *Co teď/právě/to děláš/píšeš/čteš?* - *Cvičím/Píšu si deník/Učím se anglicky každý den/pravidelně/vždycky v sobotu*. K snadnějšímu naučení a zapamatování pomáhá nácvik průběhových časů spojený se skutečnou činností: *What am I holding in my hand?* - *You're holding a pen in your hand* apod. Mluvíme-li o minulosti, bývá okamžik, v němž jeden děj probíhal, vyjádřen jiným dějem: *I was watching television when the telephone rang*. Tvarem HE HAS TAKEN (nejvhodnější termín se zdá být 'předpřítomný čas') se v angličtině označují děje, které začaly v minulosti, trvaly nebo trvají až do přítomnosti nebo se v ní projevují svými následky. Ve větě s předpřítomným časem bývá velmi často výraz spojující minulost s přítomností, např. *since last Sunday, never, up to now*. Výrazy označující pouhou minulost, např. *yesterday, in 1984, three weeks ago* nedovolují užití předpřítomného času. Čeština nezná kategorii předpřítomného času. České sloveso ve větách vyjadřujících tento čas v angličtině je buď v čase přítomném - 'Čekám tu už půl hodiny' *I've been waiting here for half an hour*, nebo minulém - 'Od té doby jsem ho neviděl.' *-I haven't seen him since*. Výskyt českého přítomného nebo minulého času v těchto větách potvrzuje spojení dvou časových pásem v anglickém předpřítomném čase, ale poněkud ztěžuje učení se anglickému času, protože se nemůžeme soustředit jen na jeden český ekvivalent a musíme si všimnout, jaké časové určení věta obsahuje: buď *od minulé neděle, nikdy, až dosud* (předpřítomný čas v angličtině), nebo *včera, v roce 1984, před třemi týdny* (minulý čas v angličtině). Někdy se

uvádí, že podobnou funkci, jakou v angličtině plní předpřítomný čas, má v češtině vazba *mít uděláno*. Česká vazba je však knižní a významově částečně odlišná. Větu *I've written five letters* asi nepřeložíme *Mám napsáno pět dopisů*, jestliže jde o neukončený děj, např. z osmi dopisů je napsáno pět. Pokud česká věta vyjadřuje ukončení děje, mohlo by českému *Máte už napsané ty dopisy?* (se změnou *napsány - napsané* v hovorové češtině) odpovídat *Have you written the letters?*

Zatímco v anglických větách obsahujících *since* 'od, od té doby, co' (*It hasn't rained since Monday. - We've been friends ever since we left school.*), *for*, v americké angličtině též *in* (*I haven't seen him for (in) years.*), *never, ever, just, up to now* (*Have you ever been to Paris?*) je užití předpřítomného času samozřejmé, ve spojení s určeními *this morning, this month, this April, recently, before* se může vyskytnout předpřítomný čas (*I've been twice to Prague this month*) nebo minulý čas, pokud mluvčí nechce minulý děj spojovat s okamžikem promluvy (s přítomností): *I saw/have seen him today*. Volba času závisí i na našich znalostech: v r. 1988 můžeme říci *I've never spoken to Jane Fonda* a *I never spoke to G. B. Shaw* (zemřel 1950). Volbu na straně mluvčího najdeme i v otázce *Where did you put the paper? - Where have you put the paper?* V první verzi, s prostým minulým časem, mluvčí žádá adresáta, aby si vzpomněl na okamžik v minulosti, kdy někam založil noviny. Ve verzi s předpřítomným časem jde mluvčímu především o to, kde jsou noviny teď založeny. Taková volba je snadná pro rodilé mluvčí, protože ovládají rozdíl mezi *did you put* a *have you put*. Pokud se anglicky teprve učíme, musíme nejdříve plně zvládnout užívání předpřítomného času a potom můžeme být schopni vyjádřit jemné rozdíly v pohledu na minulé děje. Konečně ve větách typu *My father has recovered from his illness*.

- *I've lost my purse* nejde o děje probíhající až do nynějšího okamžiku, ale o výsledky nebo následky minulých dějů (otci se daří lépe, nemám peněženku). Na závěr poznámek o předpřítomném čase ještě jedno upozornění: v americké angličtině se někdy objeví obyčejný minulý čas tam, kde v britské angličtině je čas předpřítomný, např. *Did you ever go to Paris, France?, You told me already.*

Poslední srovnání časů v češtině a v angličtině se týká vyjadřování budoucnosti. Na rozdíl od minulosti a přítomnosti je budoucnost neznámá. Jenom málo dějů nastane tak, jak plyne čas. Ostatní děje jsou plánovány, připravovány nebo doufáme, že se uskuteční. Různé stupně jistoty a pravděpodobnosti se promítají i do využití jazykových prostředků při vyjadřování budoucnosti. Pro děje, které nastanou s průběhem času, a pro děje závislé na podmínce se užívá *'ll*, v plném tvaru *will* (v první osobě též knižní *shall*): *I'll be thirty next month.* - *You'll feel better after this medicine.* - *If today is Tuesday, tomorrow will be Wednesday.* Častým prostředkem vyjadřování budoucnosti, zvláště v mluvené angličtině, je *be going to*. Pokud mluvíme o osobách, vyjadřuje *be going to* úmysl - *He's going to sell the car.* - *What are you going to do now?*, jinak vyjadřuje nevyhnutelně se blížící události - *It's going to rain.* - *I'm going to be sick.* Další skupinu představují velmi blízké, naplánované děje. V češtině i v angličtině jsou časová blízkost a určitý stupeň jistoty naznačeny tím, že se užívá tvarů přítomného času: *I'm getting married in the morning* 'žením se', *They're giving a party on Saturday* 'pořádají', *The plane takes off-at 10:30 a.m.* 'startuje', *School finishes on 30th June* 'končí'. Plánovaný nebo připravovaný děj může být v angličtině vyjádřen též pomocí slovesa *be to*: *We are to be married in May* 'máme', *When am I to come?* 'mám'. Pravděpodobnost budoucího děje naznačíme

slovesem *may*: *The weather may improve in the afternoon* 'možná se zlepší'. Z příkladů vidíme, že ve vyjadřování budoucnosti nejsou mezi češtinou a angličtinou podstatné rozdíly. Musíme dobře rozumět českým prostředkům a pak zvolíme vhodné prostředky anglické.

V kapitole o podstatných jménech jsme uváděli příklady jmen, která beze změny tvaru přecházejí z kategorie počítatelných do kategorie nepočítatelných nebo naopak. Podobné přechody máme i mezi anglickými slovesy při vyjadřování kauzativnosti (kauzativní sloveso má význam 'způsobit, aby se něco stalo'). V angličtině jsou dvojice *lie* 'ležet' - *lay* 'položít', *rise* 'zvednout se' - *raise* 'zvednout', *fall* 'spadnout' - *fell* (a tree) 'porazit' spíše výjimkami. Je třeba si zvyknout při učení na to, že dalším českým dvojicím odpovídá v angličtině jeden tvar, např. 'stát - postavit' - *I'm too weak to stand. She stood the child on the wall so that he could see better*; 'sedět - posadit' - *We'll have to sit on the floor. - He sat the baby down on the grass*; 'viset - pověsit' - *Ten green bottles hanging on the wall. - She usually hangs the washing out in the garden*. Anglická slovesa nemění svůj tvar ani pokud se jejich význam změní na pasivní: *This book sells well* 'se prodává', *This shirt washes easily* 'se pere', *This dress does up at the front* 'se zapínají', *Ice melts in hot water* 'se rozpouští'. Českému *se* v anglických větách vlastně nic neodpovídá. Stejně tak není v angličtině ekvivalent *se* u zvrtných sloves: 'smát se' - *laugh*, 'dívat se' - *look*. U sloves *dress*, *shave*, *wash*, *behave*, *prepare* máme pod vlivem češtiny tendenci užívat *myself* atd., není to však nutné. Užijeme-li tato slovesa bez zvrtného zájmena, význam se nemění.

Česká a anglická věta

Každá úplná věta představuje jistý formální a obsahový celek. Z formální stavby vět si nejdříve všimneme toho, jak se v ní spojují slova. Vyjdeme přitom z následující anglické věty a jejího českého překladu:

- a) Millions of viewers saw the royal wedding on television.
Milióny diváků viděly královskou svatbu v televizi.

Anglická věta má devět slov a u tři z nich vidíme mluvnické signály: koncovku *-s* pro množná čísla *millions*, *viewers* a tvar *saw* pro minulý čas. Česká věta se skládá ze sedmi slov a u šesti z nich máme koncovky: *milióny*, *diváků*, *viděly*, *královskou*, *svatbu*, *televizi*. České koncovky spojují *svatbu* a *královskou*, *miliony* a *viděly* (anglické *saw* signalizuje pouze minulý čas a nezávisí na tom, že *millions* je množné číslo, stejný tvar by byl i ve větě začínající jednotným číslem - *I saw ...*) a vyjadřují vztah mezi výrazy *miliony* a *diváků* a mezi *v* a *televizi*. Uveďme si několik dalších verzí obou vět:

- b) The royal wedding was seen by millions of television viewers.
Královskou svatbu viděly milióny televizních diváků.
- c) Television broadcast the royal wedding to millions of viewers.
Televize vysílala královskou svatbu miliónům diváků.

d) Television viewers saw the royal wedding.

Televizní diváci viděli královskou svatbu.

e) The royal wedding was shown on television.

Královská svatba byla v televizi.

Obsah vět je v podstatě stejný a jde o to, jak se jiné uspořádání projevuje na tvaru slov, např. *miliony viděly, diváci viděli, televize vysílala*, kde koncovka slovesa je určena předcházejícím podstatným jménem. Z následující tabulky, v níž pro přehlednost není dodržen původní slovosled verzí a) až e), je zřejmý rozdíl mezi češtinou a angličtinou. Zatímco u českých verzí není ani jeden sloupec bez formální změny, u verzí anglických se tvary slov většinou nemění.

a) miliony	diváků	viděly	královskou svatbu (v)	televizi
b) miliony	diváků	viděly	královskou svatbu	televizních
c) milionům	diváků	vysílala	královskou svatbu	televize
d) –	diváci	viděli	královskou svatbu (v)	televizi
e) –	–	byla	královská svatba (v)	televizi

a)	millions (of)	viewers	saw	the royal wedding (on)	television
b) (by)	millions (of)	viewers	was seen	the royal wedding	television
c) (to)	millions (of)	viewers	broadcast	the royal wedding	television
d)	–	viewers	saw	the royal wedding	television
e)	–	–	was shown	the royal wedding (on)	television

Tvarová jednoduchost angličtiny, o níž byla již řeč v jiných kapitolách a která tak vyniká zvláště ve srovnání s češtinou, vyžaduje jiné prostředky, než jsou koncovky, pro vyjádření vztahů mezi slovy. Tyto prostředky jsou dvojí: pomocná slova a slovosled. V našich příkladech je vztah mezi miliony a diváky v angličtině vyjádřen pomocí předložky *of*, v češtině pomocí druhého pádu *diváků*. Ve verzi e) odpovídá českému třetímu pádu *milionům* předložková vazba *to millions*. Užíváním

pomocných výrazů, k nimž patří i členy, vysvětlíme větší počet slov v anglické větě ve srovnání s češtinou (devět proti sedmi ve verzi a), deset proti šesti ve verzi b) atd.). (Tento rozdíl mezi češtinou a angličtinou má i praktické důsledky v délce textů. Více slov v angličtině znamená i více mezer mezi slovy, a tak jsou anglické texty zpravidla o něco delší než odpovídající texty české.)

Srovnáme-li české *milióny diváků* a anglické *millions of viewers* z hlediska slovosledného, není mezi nimi rozdíl. V češtině můžeme sled obrátit na *diváků miliony*. I když výsledkem je neobvyklý pořádek slov, význam je zachován a není porušeno žádné mluvnické pravidlo. V angličtině musíme ponechat *millions of viewers*, protože vazby s číslovkami nemůžeme převádět na přivlastňovací tvary (*the daughter of Mrs. Glenn* bychom mohli změnit na *Mrs. Glenn's daughter*.) Stejně tak nemůžeme přestavět sled *television viewers*, kdežto v češtině bychom mohli říci *Diváci televizní viděli...*, i když by to opět byl neobvyklý pořádek slov.

Hlavní oblastí slovosledu je věta jako celek. Mezi češtinou a angličtinou zde opět nacházíme podstatné rozdíly. Jako příklad nám poslouží česká věta *Otec bije syna* (a). Sled slov v této větě můžeme změnit podle toho, na které slovo chceme položit důraz: b) *Syna bije otec*. - c) *Otec syna bije*. Ve všech třech větách je stále jasné, kdo koho trestá. Anglickou větu *The father is beating his son* (a) nemůžeme libovolně měnit, protože bychom vyvolali dojem o rozvratu v rodině. Chceme-li anglickou větu začít příjemcem trestu, musíme říci *The son is being beaten by his father* (b) nebo *The son is getting a beating from his father* (b). Třetí verzi můžeme přeložit tak, že vazbu *give a beating* rozdělíme: *The father is giving his son a beating*. Důvodem pro tyto operace je pravidlo o pořádku slov

v anglické oznamovací větě. Na prvním místě stojí podmět (ten, kdo vykonává nějakou činnost - *the father*), potom přísudek (sloveso popisující činnost - *beat*) a předmět (osoba zasažená činností - *the son*). V složitější větě by na dalších místech stála určení, jak, kde a kdy činnost proběhla. Tato slovosledná pravidla stručně shrnuje anglická zkratka SVOMPT podle slov Subject - podmět, Verb - sloveso, Object - předmět, Manner - způsob, Place - místo, Time - čas. Určení místa a času se vyskytují i na jiných pozicích ve větě, ale základ S - V - O nemůžeme v oznamovací větě měnit, protože anglická podstatná jména, jak již víme, nemají koncovky, které by odlišily podmět od předmětu (jako české *otec - syna*). Sloveso je základním stavebním prvkem věty a jeho středová poloha je přirozená, protože činnost jím vyjádřená spojuje podmět s předmětem.

Sled S - V je třeba v anglické oznamovací větě nejenom zachovávat, je třeba ho v každé anglické větě vyjádřit. Srovnajme si následující věty: 'Nikdy jsem tam nebyl.' *I've never been there.* - 'Musíš to udělat.' *You must do it.* - 'Neměla ráda ryby.' *She hated fish.* V českých větách není podmět vyjádřen, protože je poznatelný z tvaru slovesa. Anglická věta podmět mít musí, protože ani sloveso ani další slova ve větě podmět nenaznačují, nemají k tomu potřebné koncovky. Do uvedených anglických vět můžeme dosadit různé podměty a tvar slovesa se nezmění: *I/You/We/They/The Browns have never been there.* - *I/You/He/She/We/they/John must do it.* - *I/You/He/She/We/They/Mary hated fish.* Čeština dále nevyjadřuje podmět ve větách popisujících přírodní jevy (*Prší*) a nevyjadřuje podmětem osobu, jíž se týká nějaký tělesný nebo duševní stav (*Bolí mě v krku*). Angličtina podmět vyjádřit musí: *It's raining.* - *I have a sore throat.* Vedle již zmíněné tvarové jednoduchosti

anglických slov je dalším důvodem pro vyjadřování podmětu v angličtině jeho funkce v signalizaci oznamovací a tázací věty (S - V pro oznámení, V - S pro otázku).

Vraťme se k českým větám *Otec bije syna. - Syna bije otec. - Otec syna bije.* Druhou větu bychom mohli rozšířit na *Syna bije otec, nikoli matka* a třetí na *Otec syna bije, nehladí ho po vlasech.* Rozšířením se názorněji ukázal rozdíl mezi těmito třemi větami. Sdělují stejný věcný obsah, ale každá z nich klade důraz na jinou část sdělení. Věta *Otec bije syna* nám prostě popisuje, co se děje, v přirozeném pořádku: nejdříve kdo něco dělá, potom co dělá a nakonec koho se to týká. Věta *Syna bije otec* (tedy nikoli matka) činitele zdůrazňuje umístěním na konci věty. Věta mohla být pronesena v situaci, kdy nebylo jasné, kdo je vykonavatelem trestu, nebo kdy se v rodině funkce trestatele vyjímečně ujal otec. Konečně v třetí větě se vyjasňuje činnost otce. V češtině tedy můžeme slova ve větě uspořádat tak, abychom na konec věty dostali nejzávažnější část svého sdělení. Odborným termínem této části věty říkáme 'jádro' nebo 'réma', anglicky 'rheme'. Protikladem jádra je 'základ', též 'východisko' nebo 'téma', anglicky 'theme'. Základ je ta část věty, která sděluje nejméně nového, protože například navazuje na předcházející text nebo obsahuje informaci známou ze situace. Uspořádáním věty na základ a jádro, případně i na přechodové složky, se realizuje 'aktuální členění věty' neboli 'funkční perspektiva věty', anglicky 'functional sentence perspective'. Na českých větách v tomto odstavci jsme si ukázali, že slovosled je jedním z prostředků aktuálního členění. Dalšími prostředky jsou význam slov a závislost (nebo nezávislost) na kontextu, tj. na předcházejícím textu nebo na situaci. V mluvené řeči pak přistupuje důraz a intonace (zkusme si vyslovit větu: *Otec syna bije, nehladí ho po vlasech.*).

Aktuální členění je v češtině hlavním principem pro pořádek slov ve větě. V angličtině však musíme zachovávat už zmíněné pravidlo SVOMPT, a proto větu *Syna bije otec* jsme přeložili *The son is getting a beating from his father* nebo *The son is being beaten by his father*. Díky trpnému rodu nebo vazbě *sget* jsme mohli jádro věty, otce, umístit na konec. K zdůraznění bychom mohli v angličtině užít vazbu *It is ... that: It is the father that is giving a beating to the son*. Z jiných prostředků pro vyjádřování aktuálního členění v angličtině si uveďme členy. Ve větě *A boy came* signalizuje neurčitý člen, že přišel nějaký zatím neznámý hoch, kdežto ve větě *The boy came* jde o hocha již známého. V druhé větě bychom mohli užít osobní zájmeno (*He came*), které odkazuje na osobu mluvčímu i adresátovi známou. Osobní zájmeno nebo podstatné jméno s určitým členem mají menší sdělnou hodnotu (z hlediska novosti) než jméno s neurčitým členem ve větě *A boy came*, takže *boy* bude ve větě *The boy came* patřit do základu a ve větě *A boy came* do jádra sdělení. S aktuálním členěním v angličtině souvisí tendence k jmennému vyjadřování, již je věnována následující kapitola. Spojení *give a beating, take a bath* mohou svou jmenovou částí, která je nositelem významového těžiště, fungovat jako jádrové složky.

V souladu s uspořádáním slov ve větě od méně závažných k více závažným jsou již dříve zmíněná víceslovná slovesa, např. *He set aside a little money each week*. 'Každý týden si odložil trochu peněz'; *He set off the fireworks at midnight*. 'Ohňostroj vypálil před půlnocí'. První dvě slova v obou anglických větách nám pouze říkají, že nějaká osoba mužského rodu (známá např. z předcházející věty) v minulosti něco udělala (chybí *-s*, takže nejde o přítomnost), ale nevíme co (Ve Velkém anglicko-českém slovníku od Karla Haise a Břetislava Hodka je několik

set českých překladů slovesa *set*.) Význam se zúží, přidáme-li *off* nebo *aside*: pro *set aside* máme pak asi patnáct českých překladů a pro *set off* asi pětadvacet. Nejvhodnější překlad určíme až podle dalších slov ve větě. Z rozboru je jasné, že závažnost sdělení stoupá od *he* k *off/aside* a že tedy víceslovná slovesa vyhovují tendenci k postupnému zvyšování závažnosti složek věty.

Ukázali jsme, že sled slov ve větě není náhodný, a totéž platí o uspořádání slov v anglických víceslovných spojeních jako *soft drinks manufacturers, the Natural Environment Research Council*. Při překladu do češtiny začínáme od posledního slova ('výrobci, rada'), dále však nepostupujeme mechanicky slovo za slovem, nemůžeme oddělit *soft* a *drinks, natural* a *environment* (vznikli by 'měkkí výrobci nápojů'). Respektujeme spojení *soft drinks* ('nealkoholické nápoje') a *natural environment* ('přírodní prostředí'), která jako celek dále určují podstatná jména *manufacturers* a *research council* ('výrobci nealkoholických nápojů, rada pro výzkum přírodního prostředí').

Poslední poznámka v této kapitole o větě se týká důležitého rozdílu mezi češtinou a angličtinou: v české větě můžeme použít více záporných výrazů, zatímco ve spisovné angličtině se do věty zařazuje jen jeden zápor: 'Nikdo mi nikdy nic neřekl' *No one has ever said anything to me*; 'Neměli jsme žádný oběd' *We haven't had any lunch*. Příklady naznačují, že záporný výraz má být v anglické větě zařazen co nejdříve, aby bylo jasné, zda jde o větu kladnou nebo zápornou. V nespisovné angličtině se ovšem s vícenásobným záporem setkáváme: *No one never said nothing*.

Slovesné a jmenné vyjadřování

V systému jazykových prostředků představuje sloveso základní stavební prvek ve větě. V kapitole o významu slov jsme si ukázali, že některá anglická slovesa mají široké významové jádro a že k přesnějšímu vyjádření významu jsou doplněna slovy *on*, *down*, *up* apod. V kapitole o tvaru slov jsme si zase ukázali, že hranice mezi slovními druhy nejsou v angličtině tak ostré jako v češtině. Oba tyto rysy angličtiny spojujeme s tendencí angličtiny k jmennému vyjadřování. Hlavní projevy této tendence můžeme ukázat ve dvou oblastech, v slovní zásobě a ve větné stavbě.

První typ představuje spojení typu *take aim at* 'zamířit na', *catch fire* 'chytit, začít hořet', *come home* 'pochopit, dojít' (*It suddenly came home to me what she meant by her remarks.* 'Najednou jsem pochopil/mi došlo ...'), v nichž se sloveso spojuje s podstatným jménem (bez členu) v jeden významový celek. Vazbu slovesa s podstatným jménem máme i ve spojeních *to have a swim* 'zaplavat si', *to take a bath* 'vykoupat se', o nichž jsme se zmínili v kapitole o tvaru anglických slov. Hlavním nositelem významu v nich je podstatné jméno. K prostředkům jmenného vyjadřování v angličtině patří i přídavná jména, např. *cut short* 'zkrátit', *get ready* 'připravit (se)', *be afraid* 'bát se' (spojení slovesa s přídavným jménem zde označuje stav nebo změnu stavu).

Ve všech příkladech uvedených v předešlém odstavci stálo české sloveso proti anglické kombinaci slovesa s jmenným výrazem, takže můžeme říci, že v češtině máme vyjadřování v těchto případech slovesné, kdežto v angličtině se projevuje tendence k vyjadřování jmennému. V jiných případech nemusí anglické vazbě 'sloveso + jmenný výraz' odpovídat české sloveso, ale rovněž vazba 'sloveso + jmenný prvek': *have a fear/horror of* 'velmi/strašně se bát, mít z něčeho hrůzu', *take pride in* 'být hrdý na'. Najdeme i případy, kdy v angličtině máme jenom sloveso a v češtině pro vyjádření stejného významu užijeme sloveso s příslovcem: *articulate* 'zřetelně/jasně mluvit/vyslovit, artikulovat', *grip* 'pevně uchopit'. Při srovnání českého a anglického textu najdeme ovšem více případů jmenného vyjadřování na anglické straně a navíc u slov, která patří k běžné slovní zásobě.

Druhou oblastí jmenného vyjadřování je stavba věty. Angličtina využívá v daleko větší míře jmenných slovesných tvarů, tj. infinitivů, gerundií a participií. U infinitivu pomáhá vyššímu využití i větší počet jeho tvarů. Zatímco v češtině máme jen dva infinitivy, *volat* a *být volán*, v angličtině jich máme šest: přítomné infinitivy *to call*, *to be called*, *to be calling* a minulé infinitivy *to have called*, *to have been called*, *to have been calling*. Stejně jako v češtině užívá se infinitiv po slovesech *moci*, *muset*, *chtít*: 'nemohu usnout' - *I can't fall asleep*, 'musíš odejít' - *you must leave*, 'chci zpívat' - *I want to sing*. Navíc se infinitiv v angličtině užívá ve větách, v nichž v češtině máme spojku *aby* nebo *že*: 'Chci, abys odešel.' - *I want you to leave*; 'Rozhodla se, že odejde' - *She decided to leave*; 'Je nutné, aby odešla.' - *It's necessary for her to leave*; 'Je dost starý na to, aby měl rozum.' - *He's old enough to know better*, 'Chodíme do školy, abychom se učili.' - *We go to school to learn*. Infinitiv bývá rovněž po

slovesech smyslového vnímání (*see, feel, hear*): 'Viděl jsem ho, jak otevřel dveře.' - *I saw him open the door*. U všech těchto příkladů a ještě u dalších typů vazeb zde neuvedených stojí proti anglickému infinitivu česká vedlejší věta s určitým slovesem (*odešel, měl*). V angličtině tedy máme díky infinitivu vyjadřování jmenné, zatímco v češtině vyjadřování slovesné.

Dalšími prostředky jmenného vyjadřování v angličtině jsou gerundia a participia. Gerundium a činné participium se tvoří pomocí koncovky *-ing*. Rozlišujeme gerundium a participium přítomné (*asking, being asked*) a perfektní (*having asked, having been asked*). Gerundium je slovesný tvar, a má proto některé slovesné vlastnosti: rozlišuje činný a trpný rod (*asking - being asked*), vyjadřuje současnost s dějem věty (přítomná gerundia - *She couldn't help crying* 'Nemohla si pomoci a plakala') nebo předčasnost (perfektní gerundia - *He denied having been there* 'Popřel, že tam byl'), může mít předmět (*The doctor began by measuring my pulse rate* '... začal tím, že mi změřil...') a může být určeno příslovcem (*He was ashamed of behaving so badly* 'Styděl se, že se chová tak špatně'). Gerundium má i vlastnosti jmenné. Stejně jako běžné podstatné jméno může mít před sebou předložku (*Don't be afraid of mice - Don't be afraid of asking for help*), přídavné jméno (*I hate these continual interruptions* 'Nemám rád to neustálé přerušování' - *I hate this continual hammering* '...tlučení kladivem') nebo zájmeno (*His description of the situation was very accurate* 'Jeho popis situace byl velmi přesný' - *His handling of the situation was very skilful* 'Situaci zvládl velmi obratně'). Poslední dva příklady současně ukazují, že gerundium může ve větě plnit stejné funkce jako podstatné jméno. *Hammering* je předmětem a *handling* podmětem věty. V češtině nemáme slovesný tvar, který by odpovídal anglickému gerundiu. Užívání gerundia si osvojíme tím,

že se naučíme, která slovesa (např. *finish, keep on, put off doing sth.*), podstatná jména (např. *importance of, plan for doing sth.*), a přídavná jména (např. *guilty of, used to, worth doing sth.*) vyžadují gerundium a které výrazy mohou mít jak vazbu s gerundiem, tak i s infinitivem a s jakým významovým rozdílem (např. *He loves singing in the bathroom. - I'd love to hear you sing.*).

Participiu na *-ing* odpovídají v češtině dva slovesné tvary: přechodník (*taking* 'bera, berouc, berouce', *having taken* 'vzav, vzavši, vzavše') a přídavné jméno slovesné (jen u přítomného participia: 'beroucí'). Participium na *-ing* bývá často ve funkci přechodníku a to znamená, že je nemůžeme do češtiny překládat zase přechodníkem, protože v češtině je tento tvar archaický.

Rozlišování gerundia a participia na *-ing* se nezdá být pro praktické účely, jako je výuka nebo překlady, nutné. Čas, který bychom věnovali nácviku rozlišování mezi těmito dvěma tvary, je lépe využít, když se věnujeme překládání tvarů na *-ing* do češtiny a když si upevňujeme znalost podmínek, za nichž se tvarů na *-ing* užívá. V dalším výkladu nebudeme mezi gerundiem a participiem rozlišovat, každý příklad je nicméně označen písmenem G nebo P, aby milovníci gramatických nuancí nebyli zklamáni.

České ekvivalenty tvarů na *-ing* můžeme rozdělit na jmenné a slovesné. Do první skupiny patří infinitiv - *Has it stopped raining yet?* (G) 'Přestalo už pršet?', slovesné podstatné jméno - *Wash your hands before eating* (G) 'Před jídlem si umyjte ruce', přídavné jméno - *I saw a girl sitting on a fence* (P) 'Viděl jsem děvče sedící na plotě' (nebo '...jak sedí...', což je překlad patřící do druhé, slovesné skupiny). Při jmenných ekvivalen-

tech v češtině nenacházíme mezi angličtinou a češtinou rozdíl z hlediska slovesného a jmenného vyjadřování. Častější jsou ovšem případy, kdy anglickému tvaru na *-ing* odpovídá česká věta s určitým slovesem. Uveďme si několik příkladů: *I regret not having told you earlier* (G) 'Lituji, že jsem vám to neřekl dříve' - *I remember posting the letter* (G) 'Pamatuji si, jak jsem dopis házel do schránky' - *Be careful when crossing the road* (P) 'Dávej pozor, až budeš přecházet silnici' - *Since returning home, he's been working in his father's business* (G) 'Od té doby, co se vrátil, pracuje v podniku svého otce' - *She felt her heart beating wildly* (P) 'Cítila, jak jí buší srdce' - *He stood there watching a train come in* (P) 'Stál tam a díval se, jak vlak vjel do stanice' - *Working or playing, John always wears tennis shoes* (P) 'Ať pracuje nebo hraje, má Jan vždycky na nohou tenisky' - *Knowing her taste, he was able to buy a gift that she would like* (P) 'Protože znal její vkus, mohl jí koupit dárek, který se jí bude líbit' - *Weather permitting, we'll go on a long hike tomorrow* (P) - 'Jestliže bude pěkně, půjdeme zítra na dlouhý výlet'.

Vazby s *-ing*ovými tvary výrazně přispívají k jmennému vyjadřování v angličtině. Najdeme je nejvíce v odborných textech, jsou však časté i v beletrii, vyskytují se i v pohádkách. Srovnáme-li české věty v uvedených příkladech s anglickými, vidíme, že anglické věty s neurčitými slovesnými tvary jsou kratší, jejich stavba je zhuštěna. Mluvíme proto o kondenzaci vět, neurčité tvary fungují jako kondenzátory, výsledkem jsou polovětné vazby. U některých polovětných vazeb vede jejich zhuštěnost k menší průhlednosti, např. *Being ill, John stayed at home*. Význam vazby *being ill* není okamžitě jasný, tak jako by byl u vedlejší věty *As he was ill*, poznáme ho až po přečtení zbytku věty *John stayed at home*.

Reforma anglického pravopisu

Snad každého, kdo se učí anglicky, někdy napadne, proč nebyl anglický pravopis změněn, reformován, aby čtení bylo snadnější. Stejně myšlenky mají i rodilí mluvčí angličtiny, dokonce již velmi dlouho. Autorem prvních návrhů změn byl Sir John Cheke (1514 - 1557), profesor řečtiny na univerzitě v Cambridge. V roce 1551 napsal John Hart spis *The Unreasonable Writing of our English Tounge*, který však nebyl nikdy vytištěn. R. 1568 vyšlo pojednání *De recta et emendata linguae anglicae scriptione* 'O správném a zdokonaleném psaní anglického jazyka' od Sira Thomase Smitha, ministra královny Alžběty. Podobná díla vydali roku 1569 John Hart a roku 1580 William Bullokar. Všichni viděli, že se anglický pravopis vzdálil od výslovnosti (v jejich době však ještě zdaleka ne tolik jako dnes). O nutnosti reformy pak vycházely další publikace. Za vrchol snah o reformu můžeme označit období od konce minulého století do třicátých let tohoto století. V Británii byla založena *Simplified Spelling Society*, ve Spojených státech ustavili *Simplified Spelling Board*. Po druhé světové válce přicházejí další návrhy na reformu především od jednotlivců.

Necháme-li stranou pouhé návrhy a soustředíme se na skutečné změny, musíme začít ve Spojených státech u Noaha Webstera (1758 - 1843). Webster chtěl odlišit americkou angličtinu od britské, navrhl řadu změn v pravopise, později od většiny z nich však sám upustil. Zůstaly známé americko-brit-

ské dvojice jako *honor - honour, center - centre, traveling - - travelling, plow - plough*.

V r. 1906 nařídil prezident Theodore Roosevelt [rəʊzəvɛlt], aby státní tiskárna (Government Printing Office) zavedla 300 změn v americkém pravopise. Tiskárna protestovala a nic nezměnila. 28. ledna 1935 oznámil přední americký deník *Chicago Tribune*, že zavádí změny v pravopise několika desítek slov. Většina změn byla později zrušena.

Ve Velké Británii se ze spousty nejrůznějších návrhů dostala do praxe pouze jedna nová abeceda, tzv. *initial teaching alphabet*, ITA. Byla rychle zavedena v mnohých britských školách na začátku šedesátých let a byla přijímána až s nadšením, protože děti se naučily velmi rychle číst. Později začala ITA ze škol zase mizet. Ukázaly se její nevýhody, především to, že čas získaný zrychlením výuky čtení se v dalších letech ztratil, když děti přešly na běžnou abecedu a na běžný pravopis. Děti neuměly číst normální latinku, jen ITA. Vedle nevědeckého pojetí otázek pravopisu, jak o něm bude dále zmínka, trpěla ITA i použitím nových, značně neobvyklých písmen - viz následující ukázkou:

ʃhen red riedɪŋ hʊd began tə beɪ
afræd.

“æ, grandmʌðer, wɒt græt teɪθ
yʊ hav!”

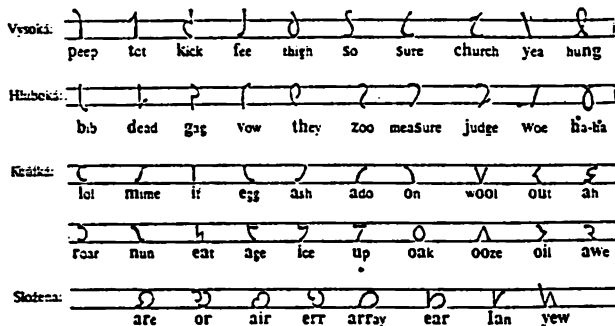
“ʃhe better tə eɪt yʊ,” cried she
wɒlf.

ʃhen heɪ ʃʌmpʊt aʊt əv bed.
heɪ ræn fɔr ðe lɪtl ɡɜːl.

V roce 1962 vyšla v Anglii zvláštní verze Shawovy hry *Androcles and the Lion*: na jedné straně text tištěný latinkou, na protilehlé straně text tištěný *Shavian alphabet*. Tato abeceda byla sestavena po smrti G. B. Shawa podle ustanovení jeho závěti: neměla mít nic společného s latinkou. Z 467 návrhů byla po úpravě přijata abeceda, kterou vymyslel Kingsley Read. Autor vycházel z mylné představy, že pravopis má přesně zachycovat výslovnost. Navíc si nebyl vědom toho, jak důležitá je redundance (nadbytečnost) některých rysů u tvarů našich písmen. Písmena b, d, k, l, t by nemusela přesahovat nad úroveň ostatních písmen, i a j nepotřebují tečku. Tyto rysy jsou sice redundantní, pomáhají však při identifikaci písmen a umožňují čtení zvláště rukou psaných slov. *Shavian alphabet* připomíná těsnopisné znaky a osobní odchylky při ručním psaní by vedly ke ztrátě identity znaků, např. pro *a* a *m*, *o* a *n*, *ai* a *a*.

Shawova abeceda

Abeceda obsahuje čtyři typy písmen: vysoká, hluboká, krátká a složená. Polotučně vytištěná písmena v názvech znaků vyjadřují výslovnost.



Čtyři nejfrekventovanější slova mají své vlastní znaky: the *þ*, of *ƒ*, and **, to *1*.

Názvy a vlastní jména jsou označeny tečkou, např. *•ʒos*, Rome.

Interpunkce a číslice zůstávají beze změny.

Koncem 19. století se velmi rozvinula fonetika a pro odborné potřeby byl vypracován systém znaků, jimiž je možno napsat mluvené projevy (v našich současných jazykových příručkách je zaveden přepis s použitím českých písmen; naše ukázka obsahuje český text v přepisu A. Frinty z roku 1925 s využitím mezinárodně zavedených znaků):

jiří:koví, tomu složit:á:mu, bilo živn:, 'proť mu to
'kra:l tak tuze zapovježel „'jag:ží sem takov: ribl
nevijel" povi:da: sobje .sa:m, „vipada: zrovna tak jako
řat. i'pa 'jaki:bi to bil kuxař, ?abi ani neoknil, to
připravuje:?" gdiř to bilo upeřeno, vzal kořci:řek 'na
jazik ?a oxutna:val. f tom sliři: kolem uři: nebo bzuřet.
„na:m taki nebo! na:m taki nebo!" jiřík se ?ořli:ři:
to'to, ?a nevij: neř nekolik mux, to f kuxipi litali. 'tu
zas venku 'na u.řibi negdo siplavje vola: „i'kam pa(:)k f
kam pa(:)k?" ?a tenři: řlasi ?otpovi:daji: „'do mlina:řova
jeřmene, 'do mlina:řova jeřmene." jiřík kořkne oknem
a viji: řořšera z řeřnem řus. „i'pa'řa!" povi:da:
„i'takova: je ta řiba?" ?uř'vježel, to je. řerstva(f)řtřřil
jeřce jeden kořsek 'do ust a pag řada doneř kra:li, jako
,bi řib nebilo.

Fonetický přepis dokáže zachytit výslovnost angličtiny na jihu Anglie, na severu Anglie, ve Skotsku, ve Spojených státech atd., dále výslovnost nářeční (profesor Higgins v *Pygmalionu* a v *My Fair Lady*), výslovnost různých generací nebo jednotlivců. Tyto vlastnosti přepisu ukazují, proč není možno reformu pravopisu stavět na čistě fonetických zásadách: jinak by se psalo v jižní Anglii, jinak ve Skotsku atd., pravopis by se musel měnit, jakmile by došlo ke změně výslovnosti. Výslovnost se mění postupně, po generacích, a po určitou dobu existují vedle

sebe výslovnostní varianty. Při čistě foneticky pojaté reformě anglického pravopisu by musely být zavedeny tři varianty psaní slov obsahujících skupinu [aiə] - *tyre, shire*, a skupinu [auə] - *tower, shower*, protože jsou u nich známy tři různé výslovnosti. V současném jihoanglickém standardu se totiž skupiny [aiə] a [auə] v rychlejší mluvě vyslovují také [aə]. Třetí varianta se najde u mluvčích, kteří [aiə] a [auə] redukuje na pouhé [á]. (V jejich výslovnosti tak splývají slova *tyre, tower, tar* a *shire, shower, Shah* a musela by splynout i v reformovaném pravopisu.)

Vztah mezi psaným a mluveným jazykem je v moderní době podstatně jiný než v minulosti při počátcích užívání písma. První písemné záznamy nahrazovaly ústní sdělení, kdežto dnes nemůžeme psané či tištěné texty považovat za náhražky mluveného slova: odborná literatura, beletrie, denní tisk nejsou psány jako záznamy mluvených projevů. Dnes mluvíme o dvou normách, mluvené a psané. „Psané slovo má rychle a bezpečně naznačit svůj význam spíše než svou výslovnost,“ řekl r. 1913 jeden z redaktorů velkého oxfordského slovníku Henry Bradley. V podobném duchu psal v roce 1944 další oxfordský redaktor Sir William Craigie. Žel žádný z anglických reformátorů pravopisu se z jejich slov nepoučil (natož aby se poučil z jiných prací britských či zahraničních jazykovědců o vztahu mezi psaným a mluveným jazykem). Návrhy *Simplified Spelling Society*, *Shavian alphabet*, návrhy jednotlivců a nakonec i ITA nejsou založeny na vědeckém rozboru, operují se zastaralými a dnes překonanými fonetickými poznatky a charakterizovat je můžeme nejlépe jako nadšený amatérismus, snad přirovnatelný k sestavování dalších a dalších mezinárodních jazyků na evropském kontinentě. Na úvahách či návrzích reformy pravopisu se nepodílelo a nepodílí žádné britské nebo americké

univerzitní pracoviště a žádná slovníkářská redakce. (U nás pravopisné změny připravují komise složené z pracovníků Československé akademie věd a vysokých škol.)

Vraťme se k podstatě problému, k důvodům pro reformu a proti reformě. Jaké jsou výhody současného anglického pravopisu? Především je jednotný ve všech anglicky mluvících zemích, i když výslovnost je v nich různá (americké odchylky nejsou tak závažné; podobnou situaci nacházíme u španělštiny, která má v podstatě jednotný pravopis ve všech zemích, kde se španělsky mluví, i když výslovnost je v různých zemích různá). Ztráta jednotného pravopisu by zkomplikovala komunikaci (knihy, denní a periodický tisk, korespondence) uvnitř anglicky mluvících zemí, mezi nimi, s nimi a všude tam, kde dnes angličtina slouží jako mezinárodní jazyk. Další výhodou anglického pravopisu vidíme v tom, že se nemění u slov přejatých z jiných jazyků a že se zachovává odlišný pravopis u slov stejně znějících. Zachování původního pravopisu je výhodné zvláště u odborných termínů: anglické *psychology* je srozumitelné ze svých složek a píše se stejně jako v řadě jiných jazyků. Psaní *siekoloji* (jak by chtěli mnozí reformátoři) vazby na původní jazyk a na většinu současných jazyků ruší. U stejně znějících slov v dnešní angličtině, např. *sea - see, write - right*, nemusíme při čtení tolik spoléhat na kontext, abychom poznali jejich význam (i když v mluvené angličtině tato slova nepůsobí zvláštní potíže).

V kapitole o pravopisu jsme si ukázali, že v angličtině nemůžeme při hledání korespondencí mezi psanou a mluvenou formou slov pracovat na rovině 'písmeno/skupina písmen - hláska' jako v češtině. Musíme uvažovat o korespondencích na úrovni slov, případně morfémů (částí složených slov). Dobrým příkladem korespondencí jsou koncovky *-s* a *-ed*. Píší

se vždy stejně, výslovnost se liší podle okolí. Stávající psaná norma u nich respektuje mluvnické hledisko. Oprávněnou neměnnost těchto koncovek v písmu potvrdily pokusy s anglickými školáky. V diktátě složeném ze slov jim neznámých nebo neexistujících hledali žáci odpovídající psané formy. I při pestrosti zvolených písemných ekvivalentů, jimiž se žáci snažili vyjádřit výslovnost diktovaných slov, koncovky *-s* a *-ed* byly vždy zapsány jako *-s* a *-ed* (na rozdíl od návrhů různých reformátorů, včetně autorů ITA, u nichž převažuje mechanická aplikace fonetických hledisek).

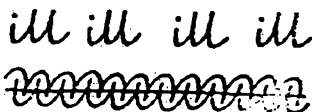
Nevýhodou anglického pravopisu je rozložení výskytu nepravidelných výslovností. Najdeme je především u vysoce frekventovaných slov. Návrhy reforem proto odrazují svým radikalismem: mění psaní nejběžnějších slov a místo dosavadní korespondence na rovině slova nebo morfému zavádí korespondenci na rovině 'písmeno/skupina písmen - hláska'.

Kapitolu snad můžeme uzavřít konstatováním, že reforma anglického pravopisu není žádoucí. Navíc nebyl dosud vypracován dobře teoreticky podložený návrh na reformu, až na *Regularized English* švédského profesora Axela Wijka z r. 1959. Jeho návrh ovšem neměl nikdy naději na přijetí - přijali bychom my návrh na změnu českého pravopisu např. od polského jazykovědce?

Kapitolka o krasopisu

Celá naše příručka je postavena na srovnávání češtiny a angličtiny. V této kapitolce rozšíříme srovnání na to, jak se píše anglická písmena a číslice. Třebaže se jedná o důležitou oblast znalostí angličtiny, učebnice ji pomíjejí.

První tři ukázky jsou z učebnice psaní pro anglické školáky a školačky. První ukázka spojuje nácvik slova *ill* s cvičením obloučků.



Druhá ukázka zachycuje začátek známé anglické říkanky. Díky první ukázce se slovem *ill* a díky slovu *black* na prvním řádku (a případně i díky znalosti říkanky) poznáme v posledním slově anglické *wool*, které bychom jinak pravděpodobně četli *woot*.

Baa, baa, black sheep,
Have you any wool?

V třetí ukázce máme již skoro celou anglickou abecedu (chybí jen j, q a r). Vidíme, že t si nemůžeme splést s l, protože

t je vždy přeškrtnuto. Na ukázce z knihy *Through the Looking Glass* je zřejmý hlavní rys anglického psaného písma: podobnost písmu tištěnému. Jsou to nejenom tvary některých písmen, např. s, r, či užívání značky &, je to i psaní bez sklonu. Zvláštností ukázky jsou dvě různá písmena s užívaná podle pozice ve slově.

Years afterwards she could bring the whole scene back again, as if it had been only yesterday – the mild blue eyes & kindly smile of the Knight – the setting sun gleaming through his hair, & shining on his armour in a blaze of light that quite dazzled her – the horse quietly moving about, with the reins hanging loose on his neck, cropping the grass at her feet – & the black shadows

Český čtenář, vlastně pisatel, si asi myslí, že psaní spojenými písmeny je rychlejší než anglické psaní stojatými písmeny ne vždy pospojovanými. Je to však klamný dojem, a navíc je zde ještě jedna okolnost: anglické děti už dlouho nejsou nuceny dávat přednost pravé ruce, když nechtějí, a v anglicky mluvících zemích je podstatně více leváků než u nás. Stojaté písmo vyhovuje pravákům i levákům. Proti spojování všech písmen jsou anglické děti varovány ve svých učebnicích: 'If you joined every letter your writing would become slower, untidy and more difficult to read.' Písmena f, r, o, v a w se obvykle nespojují s vysokými písmeny a s e, písmena s a z stojí vždy samostatně:

'They will look as if they are joined if the space between the letters is correct'.

wool fowl flow red poet ass dizzy

Další ukázky jsou již z textů psaných dospělými (studenty Univerzity v Leedsu). Stojatost písma převažuje, písmena nejsou vždy spojena. V ukázkách B a C vidíme opět dvě různá s; v B a C rovněž vidíme tak těsné spojení o a n, že na první pohled nepoznáme předložku *on*; vodorovná čárka v t se často spojuje s následujícím písmenem; v textu B je pravopisná chyba, má být *inspiration*; nejméně čitelná je ukázka D: *of curiosity, fear and grief: he is puzzled by the strange smell which accompanies death, he witnesses the natural terror of the young girl held up to kiss the corpse, and he feels the natural, but confused, grief of a child who has lost his mother*; texty E a F zastupují písma se sklonem (čtvrtý řádek začíná slovy *exploiter, was prompted by poverty*).

A

One of the reasons for the murder is poverty; Raskolnikov is a poor man who

B

Babel is a writer who depends solely on experience for his inspiration. Realising this Gorky sent him out into the world to gain experience, stressing that only by doing this could he write well. Later, he tells

C

As a Jewish boy he learnt Hebrew, but also was schooled in French literature and Latin precision; and later the Russian revolution itself came to exert its own influence on him. He himself fought in Budenny's Red Cavalry against the Poles in 1919/20

D of curiosity, fear, and grief: he is puzzled by the strange smell which accompanies death, he witnesses the natural terror of the young girl held up to kiss the corpse, and he feels the natural, but confused, grief of a child who has lost his mother.

E Raskolnikov lives in the misery of St. Petersburg as a poor student. His murder of the old woman Alyona Ivanovna, a pawnbroker, and for this reason an optimist, was prompted by purely material as he wanted to help his mother and sister who were very poor, and to

F These ideas are destructive. They start Kirilov on his crazy, metaphysical path to suicide and give Pyotr V. a convenient philosophy and an excuse for killing Shatov. What

Používání tiskacích písmen v textech psaných rukou nás chrání před nejnečitelnějšími znaky, tj. některými ručními velkými písmeny. Na následujícím řádku bychom sotva poznali, o která písmena se jedná, kdyby vedle nebyla současně písmena malá. Těžko dokážeme přečíst velké I, jako I bychom četli T, J je pro nás G atd.

Ff Hh Ii Jj Pp Ss Tt Zz

V době elektronických psacích strojů s pamětí a počítačů, v době nastupující elektronické pošty (*E-mail*), ručně psaných sdělení ubývá. Píšeme však dopisy a na obálky adresy s poštovními směrovacími znaky (*postcode* v britské, *zip code* v americké angličtině). Pokud užijeme české číslice, náš dopis se nejspíš napřed někam zatoulá, protože stroj přečte naši jedničku jako sedmičku, a teprve potom bude správně doručen podle názvu místa. Kapitolku o krasopisu ukončíme tedy vzorem anglických číslic:

1 2 3 4 5 6 7 8 9 0

Je snadné naučit se anglicky?

Otázku bychom mohli položit ještě obecněji: je snadné naučit se cizímu jazyku? Odpověď, zvláště má-li být jednoznačná, se hledá velmi těžko. Někdy se argumentuje tím, že každé malé dítě se naučí svému mateřskému jazyku. Musíme si však uvědomit, že jde o velmi dlouhý a intenzivní proces. Jednoleté dítě rozumí mnoha větám, reaguje na ně (udělá to, co po něm žádáme), samo však věty neprodukuje. Vydává různé zvuky, které většinou neexistují v jeho okolí, postupně si napodobováním vybere ty zvuky, které slyší od dospělých, a začne vyslovovat první slova, jednoslabičná, dvojslabičná, různě zkomolená. Časem pak začne slova spojovat v jednotlivé výpovědi, např. *Táta pá*, a později v ucelené věty. Pokud chceme srovnávat, jak se učí cizímu jazyku dospělý člověk a jak se učí svému mateřskému jazyku malé dítě, musíme brát v úvahu dvě okolnosti: za prvé, dětský mozek je velmi výkonný, neunavený a dovede pružně zpracovávat přijímané informace; za druhé, dítě se učí každý den, od rána do večera.

Na dětské řeči lze vidět tři fáze, někdy se částečně překrývající: porozumění projevu dospělých, schopnost věci pojmenovávat (tj. znát slova a umět je vyslovit) a schopnost řadit jednotlivá pojmenování do vět. Stejným způsobem jako malé děti bychom se učili cizímu jazyku, kdybychom se ocitli v cizím jazykovém prostředí, neměli odborné vedení a museli se učit imitací: ovšem ani dlouhý pobyt v cizím prostředí neznamená,

že se každému podaří plně zvládnout cizí jazyk. V projevech některých cizinců, kteří žijí v Československu celá desetiletí, nebo některých Slováků usazených v českých zemích či Čechů usazených na Slovensku uslyšíme drobné odchylky ve výslovnosti a někdy i potíže mluvnické, např. užívání *udělám* a *budu dělat*.

Každé učení se cizímu jazyku, ať již imitací v cizím prostředí nebo přímou metodou, bez použití mateřského jazyka, či česky psanou učebnicí, je dlouhý proces, kterým se naše jazykové vědomosti a dovednosti přibližují danému vzoru. Nesmí nás mást případy vyjímečně nadaných jedinců, kteří znají osm, dvanáct nebo sedmnáct jazyků a kteří se prý novému jazyku naučí za tři měsíce. Dokáží se opravdu rychle naučit spoustu slovíček, jejich mluvený projev je však výslovnostně často špatný a jejich cizojazyčné věty mají k správným větám daleko, protože jsou to české věty převedené do cizího jazyka slovo za slovem.

Podstatným předpokladem pro to, abychom se mohli naučit cizímu jazyku, je schopnost dobře se vyjadřovat ve svém mateřském jazyku a schopnost mateřskému jazyku rozumět. Jestliže máme potíže s jazykovým vyjadřováním v češtině, těžko se lépe vyjádříme anglicky. Nemůžeme se cizímu jazyku naučit lépe než jsme se naučili jazyku mateřskému. Když si připomínáme mateřský jazyk, uveďme si dvě velmi často opakovaná tvrzení: čeština je nejkrásnější jazyk na světě a čeština je nejtěžší jazyk na světě. V prvním tvrzení je jisté pravdivé jádro - čeština může být nejkrásnějším jazykem na světě, ovšem jen pro její mluvčí. Jazyk je jeden z prostředků, jimiž se projevuje naše národní vědomí, naše vlastenectví, naše národní hrdost. Podobný postoj ke své mateřštině mohou mít mluvčí jiných jazyků. Tvrzení o obtížnosti češtiny vyplývá z neznalosti jiných jazyků

a z neschopnosti porovnat češtinu s některým cizím jazykem. Čeština není jediný jazyk, který má řadu vzorů a tvarů podstatných jmen a sloves. Proti bohatému tvarosloví můžeme u češtiny postavit snadnější pravidla slovosledná a snadnou výslovnost. Na druhé straně se angličtina může jevit jako jednoduchá, zvláště když se díváme na psaný odborný text. Potíže nastanou, máme-li tento text přečíst nahlas nebo máme-li sami takový text vytvořit. Potýkáme se s členy, jejichž užívání je vázáno jednak na příslušná podstatná jména a jednak na okolní text, potýkáme se s časy (v mluvených projevech): české *sedím* můžeme přeložit *I sit, I'm sitting, I've been sitting*. Pro učení se cizímu jazyku je proto dobré, když si rozdílů od mateřského jazyka uvědomíme co nejdříve.

Když se učíme cizímu jazyku, neměli bychom v žádné oblasti podceňovat vliv mateřského jazyka: ve výslovnosti používáme české hlásky a českou intonaci, přenášíme významové odstíny a mluvnické vlastnosti českých slov na slova cizí, zapomínáme na rozdíly ve slovosledu. Našlo by se dost příkladů toho, jak čeština ovlivňuje naši angličtinu, nechceme zde však uvádět nic nesprávného, co by mohlo čtenářům uváznout v paměti a objevit se v jejich vlastních projevech. Použijeme proto příklady vlivu angličtiny na češtinu rodilých Čechů, kteří dlouhou dobu žijí v anglickém prostředí. Angličtina je pro ně jazykem každodenního života a ovlivňuje jejich příležitostný český projev, takže od nich slyšíme tyto anglicismy: *posílat vánoční karty* (Christmas cards), *můj privátní život* (private = soukromý, privátní), *Díky moc* (Thanks a lot), *paráda smíchu* (parade = přehlídka, nejspíše humoru), *sentimentální aféra* (affair = případ), *vyslovuji upřímnou soustrast k demisi paní ...* (demise = skon), *platit horibilní sumy za umělecká díla, prominentní americký básník*.

Pro výuku mluveného jazyka je nutný kontakt s příslušným jazykovým prostředím a s rodilými mluvčími. Srovnáme-li výsledky výuky mluvené angličtiny u nás s výsledky např. v Holandsku, Švédsku, Norsku, vidíme nemalé rozdíly v náš neprospěch, protože vyučujeme a učíme se v značné izolaci od anglického prostředí. Počet rodilých mluvčích vyučujících na našich školách je minimální a většina absolventů a absolventek studia angličtiny na našich univerzitách jde učit, aniž by navštívili nějakou anglosaskou zemi. Představa, že by se žáci některé třídy s rozšířeným jazykovým vyučováním vypravili pod vedením své učitelky na dvou- či třítydenní pobyt v Anglii, patří nejspíše do sbírky našich národních pohádek a báchorek. Kontakt s angličtinou ve větším měřítku u nás představují dvě oblasti: hudba a počítače, žádná z nich však k šíření znalostí nepřispívá. Textům velké části písniček z tzv. pop-music je špatně rozumět, jen některé z nich můžeme doporučit jako poslechové cvičení pro velmi pokročilé studenty. Při práci s počítači se sice operuje s anglickými slovy, ovšem zcela izolovanými, užitými v úzce vymezeném významu. Tato slova se fixují v paměti uživatelů s naprosto špatnou výslovností, kterou je třeba při skutečném učení se angličtině pracně odbourávat.

Díváme-li se na učení se cizímu jazyku jako na postupné přibližování se danému vzoru, můžeme po cestě očekávat překážky, které budeme muset překonávat. Především musíme zvládnout co nejrychleji srozumitelnou výslovnost, včetně přízvuku a intonace. Předpokladem pro úspěch v této oblasti je schopnost imitace. Dále musíme být schopni ukládat si do paměti výrazy z cizího jazyka s jejich správnou výslovností a přesným významem. Asi nejvhodnější způsob učení se slovíčkům, jak se tradičně tato činnost označuje, je nepracovat pouze s izolovaným slovem, ale s jeho okolím ve větě. Máme-li

v učebnici větu *There are 7 days in a week* 'Týden má sedm dní', není vhodné učit se jenom, že *day* [deɪ] = 'den', ale celou větu. Naučíme se tak spojení mezi českým slovesem *mít* a anglickou vazbou *there is/are*. Pamatujeme-li si celé vazby, pamatujeme si i různé mluvnické vlastnosti anglických slov: *a teacher with 9 years' experience* 'zkušenostmi', *our tour of Kennedy Space Center was quite an experience* '... zážitek'. Práce s celými skupinami slov nám současně pomáhá odpoutat se od českého pořádku slov. Správný pořádek slov, volba vhodného času u slovesa a vhodného členu u podstatného jména dělají z našeho projevu anglickou větu. K zvládnutí této části znalostí je důležité mít velkou trpělivost, abychom se naučili některá pravidla a abychom především častým procvičováním a opakováním (i mimo vyučovací hodiny) přenesli tato pravidla do svého vlastního anglického projevu (pravidla pak můžeme zapomenout).

Při hodnocení úrovně jazykového vzdělání se mluví o pasivní a aktivní znalosti cizího jazyka. Pokud myslíme na angličtinu, pak pasivní znalost, tj. porozumění anglickému textu, můžeme dosáhnout relativně snadno, jde-li o psaný odborný text. Není to tak dávno, kdy taková pasivní znalost odpovídala tehdejší představě mezinárodních styků, založené na čtení dovezené odborné literatury. Několikanásobná jednostrannost této představy (jen určená literatura, nikoli osobní styk, žádné cesty do zahraničí, žádná výměna názorů, mlčení o vlastních poznatcích) je dnes již překonána. Velmi obtížně se však překonává přechod z pasivní znalosti angličtiny na znalost aktivní. Měli bychom vždy začínat aktivním zvládnutím jazyka: naučit se základy běžného jazyka, rozumět otázkám (tomu se nenaučí samouk) a reagovat na ně, umět komunikovat v cizím jazyku a teprve potom si podle potřeby přibrat odbornou terminologii. Znalost cizího jazyka má několik stránek a nemů-

žeme procvičovat jenom jednu z nich. Když se cvičíme v poslechu mluvené angličtiny z magnetofonových nahrávek nebo z videoprogramů (při poměru asi jednoho rodilého mluvčího angličtiny na půl milionu našich obyvatel fungují tyto technické pomůcky jako nutná náhrada), naučíme se rozumět mluvené angličtině. Budeme-li číst odbornou literaturu, naučíme se číst odbornou literaturu. Mluvit se naučíme jedině tím, že budeme mluvit.

Důležitým prvkem při učení se cizímu jazyku je motivace, i když přímo nesouvisí s kvalitou konečného výsledku. U žáků v povinné školní docházce je motivace různá, v kursech jazykových škol a podobných institucí, do nichž se zájemci hlásí dobrovolně a za výuku platí, je motivace vyšší. Jestliže se učíme pro určitý konkrétní účel, např. pobyt v cizině, účast na mezinárodní akci, je motivace ještě vyšší. Naopak, bez motivace se bude učit málokdo. Dobrým příkladem jsou anglosaské národy - nepotřebují se učit cizím jazykům, jestliže se celý svět učí anglicky. To ovšem neznamená, že nemají schopnost učit se cizím jazykům. Konečně v posledních desetiletích se ve Spojeném království cizím jazykům učí (např. španělštině, francouzštině) a výsledky jsou stejné jako v jiných zemích.

Až do konce předcházejícího odstavce byl rukopis ponechán v podstatě tak, jak byl v roce 1988 dokončen. Poslední kapitola nebyla při konečné redakci v roce 1990 úmyslně přepsána, aby bylo možno konfrontovat tehdejší a dnešní možnosti, jak se naučit anglicky. Změnila se výrazně motivace, protože zmizel politický a policejní dozor nad zahraničními cestami. Vznikla řada nových jazykových škol a vychází mnoho nových učebnic a příruček, někdy lepších, někdy horších. Můžeme tedy doufat, že úroveň našich znalostí angličtiny se bude zvyšovat. Bylo by záhodno, aby u nás co nejdříve začal

působit nezávislý orgán, který by posuzoval kvalitu soukromých jazykových škol.

Odpověď na otázku v názvu této kapitoly byla naznačena v textu celé příručky: není snadné se naučit cizímu jazyku, není to však úkol nezvládnutelný. Vyžaduje hodně úsilí a hodně času. Žádnému jazyku se nenaučíme za tři měsíce nebo v třiceti lekcích. Angličtina není snad ani obtížnější ani snadnější než jiné jazyky. Můžeme se jí naučit, nesmíme ji podceňovat a nemusíme se jí bát.

Anglicko-český slovníček

(Obsahuje jen méně běžné výrazy použité v textu a uvádí jejich základní význam.)

A

- accompany** [ə'kampəni] doprovázet
accurate [ækjuərət] přesný
actual [ækčuəl] skutečný
adjustment [ə'dʒastmənt] přizpůsobení, úprava
advice [əd'vaɪs] rada, rady
affair [ə'feə] věc, záležitost, událost, milostný vztah, aféra
age [eidʒ] věk; **the Middle Ages** [,mɪdl'eiʒz] středověk
aid [eid] pomoc
aim [eɪm] zamířit
airhostess ['eə,həʊstɪs] letuška
airplane [eə pleɪn] US letadlo
algebra [ældʒɪbrə] algebra
application [,æpli'keɪʃn] žádost
argue [árgjú] diskutovat, argumentovat, přít se
armour [ámə] brnění, pancíř
arrest [ə'rest] zatknout
articulate [á'tɪkjuleɪt] artikulovat, jasně mluvit
ashamed, be ~ [ə'seɪmd] stydět se
ask [ásk] ptát se, žádat
ass [æs] osel

assistance [ə'sistəns] pomoc
audience [ódiəns] obecnstvo
audition [ó'di:ʃn] konkurs
Austria [óstriə] Rakousko
autumn [ótm] podzim
awe [ó] bázeň, respekt

B

bake [beik] péci
balcony [bælkəni] balkon
ballet [bæleɪ] balet
Baltic [bóltik] baltský
bamboo [,bæm'bú] bambus
bank [bæŋk] břeh (řeky)
battle [bætl] bitva
bee [bí] včela
beefsteak [bífsteik] biftek, roštěnka
behave [bi'heiv] chovat se
behaviour [bi'heivjə] chování
bevy [bevi] řidč. hejno
bit [bit] kousek
blame [bleim] obvinit
blaze [bleiz] planout, zářit
blind [blaɪnd] slepý
board [bó:d] výbor, správa
boil [boil] vařit, vřít
booklet [buklət] brožura
bookmaker ['buk,meikə] sázková kancelář
border [bó:də] hranice, hraničit
bottle [botl] láhev
box [boks] krabice

breeches [bri:ʒiz] jezdecké kalhoty
brick [brik] cihla
bring back [brɪŋ bæk] vyvolat si, představit si
broad [brɔd] široký
broadcast [brɔdkást] vysílat
bronchitis [brɒŋ'kaitis] bronchitida, zánět průdušek
bug [bag] BR štěnice, US hmyz, *přen.* moucha
business [biznis] práce, podnik, podnikání, obchod
butcher [buʧə] řezník

C

cab [kæb] drožka, US taxi
cabriolet [kæbriələi] kabriolet
cake [keik] koláč, dort, zákusek
calash [kə'læʃ] *zast.* kaleška (druh kočáru)
calm [kám] klidný
campground [kæmpgraund] kempink
campsite [kæmpsait] kempink
candid [kændid] upřímný, nenarežirovaný
caravan [kærəvæn] karavana, obytný přívěs
card [kád] lístek, karta, průkaz
careful [keəfl] opatrný
cargo [kágəu] náklad (přepravovaný)
car park [kápák] BR parkoviště
carpet [kápít] koberec
case [keis] případ
catch [kæč] (caught, caught [kót]) chytit
cattle [kætl] dobytek
cavalry [kævlri] vojenské jezdecko
chairman [čeəmən] předseda
chairperson ['čeə,pəsn] předsedající

chairwoman [ˈtʃeə,wʊmən] předsedkyně
 chat [tʃæt] vykládat (si), povídat (si)
 cherub [tʃerəb] cherubín, andílek
 Cheshire [tʃeʃə] hrabství v Anglii
 chocolate [tʃoklət] čokoláda, čokoládový bombón
 choice [tʃɔis] výběr
 cholera [kɒlərə] cholera
 cipher [saɪfə] nula, číslice
 circumnavigate [,sɜ:kəm'nævɪgeɪt] obeplout
 climb [klaɪm] šplhat, vystupovat (na horu)
 comeback [kambæk] návrat
 comfort [kʌmfət] pohodlí;
 ~ room/station [rʊm, steɪʃn] US veřejné záchodky
 commercial [kə'mɔ:ʃl] obchodní; ~ traveller cestující
 committee [kə'mɪti] výbor
 comrade [kɒmreɪd] přítel (v nouzi), soudruh
 concept [kɒnsept] pojem
 confer [kən'fə] udělit
 confuse [kən'fju:z] zmást
 consist [kən'sɪst] skládat se
 consultant [kən'sʌltənt] poradce
 continual [kən'tɪnjuəl] neustálý
 convenience [kən'vɪniəns] výhoda;
 public ~ s [pʌblɪk] BR veřejné záchodky
 convenient [kən'vɪniənt] výhodný, pohodlný
 cook [kʊk] kuchař, -ka
 cool [ku:l] chladný
 cordial [kɔ:diəl] srdečný
 corpse [kɔ:ps] tělo (mrtvé)
 cough [kɒf] kašlat
 council [kaʊnsəl] rada
 countdown [kaʊntdaʊn] odpočítávání (k nule)

courage [karidž] odvaha
court [kót] hřiště, dvorec, dvůr
cover [kavə] pokrýt
covey [kavi] hejno
cow [kau] kráva
crazy [kreizi] bláznivý
creep [kríp] plížit se
crew [krú] posádka
crime [kraim] zločin
crop [krop] úroda; pást se
cross [kros] přecházet
crowd [kraud] dav
crown [kraun] koruna
cupboard [kabəd] skříň s policemi
curiosity [,kjuəri'osəti] zvědavost
cry [krai] křičet, plakat

D

danger [deindžə] nebezpečí
dazzle [dæzl] oslnit
debt [det] dluh
decide [di'said] rozhodnout
decision [di'sižn] rozhodnutí
deliberate [di'libəreit] hluboce přemýšlet
demise [di'maiz] *kniž.* skon
deny [di'nai] popřít
depend [di'pend] záviset na
derby [dábi] derby
design [di'zain] plán, projekt, výtvarné řešení, vnější úprava
destructive [di'straktiv] ničivý
devout [di'vaut] oddaný

digital [didžitl] číslicový
discuss [di'skas] diskutovat
divan [di'væn] divan, válenda
dive [daiv] potápči se, prudce klesat
dizzy [dizi] mající závrať
dolly [doli] panenka
domestic [də'mestik] domácí
draft [dráft] koncept
driver [draivə] řidič, -ka
drop [drop] kapka, malý bonbón
drove [drəuv] stádo, hejno
duty [djúti] povinnost

E

economic [,ikə'nomik] ekonomický
elbow [elbəu] loket
election [i'lekšn] volby
elephant [elifənt] slon
embargo [im'báɡəu] embargo
enter [entə] vstoupit
enterprise [entəpraiz] podnikání
enthusiastic [in,θjúzi'æstik] nadšený
environment [in'vairənmənt] prostředí
excuse [ik'skjúz] prominout; [ik'skjús] výmluva
exert [ig'zət] vykonávat
experience [ik'spiəriəns] zkušenost, -i; zážitek
exploit [ik'splɔit] využívat, vykořisťovat
eye [ai] oko; řidč. hejno

F

factory [fæktri]	továrna
fairly [feəli]	docela
fair play [,feə'plei]	fair play
favourite [feivrit]	oblíbený
fear [fiə]	strach
female [fímeil]	ženský
fence [fens]	plot
fiasco [fi'æskəu]	fiasko
fine [fain]	jemný, pěkný
fire [faɪə]	ohněň
fireworks [faɪəwəks]	ohňostrojí
fish [fiʃ]	ryba
flame [fleim]	plamen
flight [flait]	let; ~ attendant [ə'tendənt] letuška, stevard
flock [flok]	stádo, hejno
floor [fló]	podlaha, poschodí
flow [fləu]	téci; tok
flu [flú]	chřipka
fly [flai]	moucha, letět
fool [fúl]	blázen
fowl [faul]	drůbež
freedom [frídəm]	svoboda
fresh [freš]	čerstvý
fridge [fridž]	BR lednička

G

gaggle [gægl]	hejno hus
gain [gein]	získat
gam [gæm]	hejno velryb

garbage [gábídž] odpadky; ~ man US popelář
gents [džents] 'páni'
gift [gift] dárek, nadání
gleam [glím] lesknout se
glory [glóri] sláva
gnome [nəum] skřítek
goal [gəul] cíl, gól; ~ keeper [kípə] brankář
goat [gəut] koza
government [gavnmənt] vláda
gracious [greišəs] laskavý, milosrdný
grass [grás] tráva
grief [gríf] zármutek
Grosvenor [grəuvnə] Grosvenor
grouse [graus] tetřev
guard [gád] stráž, garda
guess [ges] hádat, odhadovat
guidance [gaidns] vedení, rada
guilty [gilti] vinen
guinea [gini] guinea (stará britská mince)

H

hallway [hólwei] US předsíň
Hampshire [hæmpšə] hrabství v Anglii
handle [hændl] držadlo, klika; zacházet s, zvládnout
harakiri [,hærə'kiri] harakiri
harm [hám] poškodit
hat [hæt] klobouk
hate [heit] nenávidět, nemít rád
heartly [háti] srdečný
heat [hit] horko; ohřát
Hebrew [híbrú] židovský

herald [herəld] posel
herd [hərd] stádo, hejno
Hereford [herəfəd] hrabství v Anglii
(dnes Hereford and Worcester [wustə])
Hertford [hərtfəd] hrabství v Anglii
hesitancy [hezitnsi] váhavost
hesitant [hezitnt] váhavý
hesitate [heziteit] váhat
hesitation [ˌhezi'teɪʃn] váhání
hide [haɪd] (hid, hidden) skrýt
hike [haɪk] výlet, vycházka
hind [haɪnd] kvalifikovaný zemědělský dělník
(v sev. Anglii a Skotsku)
hockey [hɒki] BR pozemní hokej, US lední hokej
hold [həʊld] držet
home [həʊm] domov
honour [ɒnə] čest
horde [hɔrd] dav, horda
horror [hɒrə] hrůza
hound [haʊnd] pes
howitzer [haʊɪtə] houfnice
hurricane [hərɪkeɪn] uragán

I

ice [aɪs] led
illness [ɪlnəs] nemoc (stav)
importance [ɪm'pɔ:tns] důležitost
incident [ɪnsɪdənt] příhoda, událost
influence [ɪnfluəns] vliv
influenza [ˌɪnflu'enzə] chřipka
information [ˌɪnfə'meɪʃn] informace

initial [i'niʃl] počáteční
insist [in'sist] trvat na čem
inspiration [,inspi'reiʃn] inspirace
instruction [in'strakʃn] vyučování, poučení
international [,intə'næʃnəl] mezinárodní
interruption [,intə'rapʃn] přerušení
intestine [in'testin] střevo
introduce [,intrə'dʒús] představit
island [aɪlənd] ostrov
isolate [aɪsəleɪt] izolovat
Italy [ɪtəli] Itálie

J

jam [dʒæm] marmeláda, džem (ne z citrusových plodů)
Jenúfa [jenúfa] anglický název *Její pastorkyně*
Jewish [dʒúíʃ] židovský
join [dʒoɪn] spojit
jury [dʒuəri] soudní porota
just [dʒast] spravedlivý

K

kangaroo [,kæŋgə'rú] klokan
ketchup [kečəp] kečup
kind [kaɪnd] laskavý
kiosk [kíosk] kiosk
kitchenette [,kičə'net] kuchyňka, kuchyňský kout
knee [ní] koleno
knight [nait] rytíř
knob [nob] knoflík (u dveří, přístroje)

L

- lake [leɪk] jezero, přehrada (nádrž)
landscape [lænd(ɪ)skeɪp] krajina
law [lɔː] zákon
lawn [lɔːn] trávník
leaflet [ˈliːflət] leták
leatherette [ˌleðə'ret] imitace kůže
leave [liːv] odejít, opustit
letter [ˈletə] písmeno, dopis
liberty [ˈlɪbəti] svoboda
librarian [ˈlaɪbrəriən] knihovník, -ice
lift [lɪft] zvednout
lion [ˈlaɪən] lev
local [ləʊkl] místní
locust [ləʊkəst] saranče
loose [luːs] volný
low [ləʊ] nízký
luggage [ˈlʌɡɪdʒ] zavazadlo, -a

M

- madness [ˈmædnəs] bláznovství
magazine [ˌmæɡə'zɪn] magazin (časopis), zbrojnice
male [meɪl] mužský
manufacturer [ˌmænju'fæktʃərə] výrobce
matinée [mæ'tiːniː] odpolední představení
measure [ˈmeʒə] měřit
medicine [ˈmedsn] lék
medieval [ˌmedi'ɪvəl] středověký
meditate [ˈmedɪteɪt] promýšlet, zvažovat
melt [melt] rozpouštět (se)

member [membə] člen
mental [mentl] duševní, mentální
metal [metl] lož
metaphysical [ˌmetə'fɪzɪkl] metafyzický
meter [mítə] metr
Michigan [miʃigən] Michigan
Middle Ages, the [ˌmɪdlə'eɪdʒɪz] středověk
midnight [mɪdnaɪt] půlnoc
mild [maɪld] mírný
million [mɪljən] milion
misery [mɪzəri] bída
mob [mɒb] dav; NZ stádo
moccasin [mɒkəsɪn] mokasín
monkey [mʌŋki] opice
mouse [maʊs] myš (mice - myši)
murder [mɜːdə] vražda
muscle [mʌsl] sval
mustard [mʌstəd] hořčice
mutual [mjuːʃuəl] vzájemný

N

nap [næp] zdřímnout si
natural [nætʃrəl] přírodní, přirozený
navy [neɪvi] vojenské námořnictvo
necessary [nesesəri] nutné
needle [niːdl] jehla
Newcastle-on-Tyne [ˌnjuːkɑːsl on 'taɪn]
notice [nəʊtɪs] oznámení, výpověď, všimnutí
nye/nie [nai] řidč. hejno bažantů

O

ocular [okjulə] oční
odd [od] lichý, divný
oral [órəl] ústní, orální
orangutan [ó'ræŋətən] orangutan

P

pacific [pə'sifik] mírový, klidný
pack [pæk] balit; smečka
paddle [pædl] pádlo, lopata (parníku)
paint [peint] barva
panel [pænl] panel
paper [peipə] papír, noviny, referát
parachute [pærəšút] padák
parade [pə'reid] přehlídka
paradise [pærədəis] ráj
partition [pá'tišn] rozdělení
partridge [pátridž] koroptev
paternal [pə'tónl] otcovský
path [páθ] stezka, cesta
pawnbroker ['pón,brəukə] majitel zastavárny
perambulator [pə'ræmbjuleitə] *kuiž*: dětský kočárek
permit [pə'mit] dovolit
petition [pə'tišn] žádost, petice
pheasant [feznt] bažant
philosophy [fə'losəfi] filozofie
phone [fəun] telefon, -ovat
photo [fəutəu] fotografie (snímek)
photograph [fəutəgráf] fotografie (snímek), fotografovat
pilot [pailət] pilot

pistol [pɪstl] pistole
plane [pleɪn] letadlo
playlet [pleɪlət] krátká hra (divadelní)
play-off [pleɪɔf] série zápasů o titul mistra
plough [pləʊ] pluh
pneumatic [njú'mætɪk] pneumatický
pod [pɒd] řidč. hejno
poet [pəʊt] básník
pole [pəʊl] pól
police [pə'li:s] policie
position [pə'zɪʃn] poloha
postcode [pəʊstkəʊd] BR poštovní směrovací znak
pour [pó] nalít
poverty [pɒvəti] chudoba
power [paʊə] síla, moc
pram [præm] BR dětský kočárek
precision [pri'si:ʒn] přesnost
prefer [pri'feə] dávat přednost, mít raději
pre-heat [ˌpri'hɪt] předehřát
prepare [pri'peə] připravit (se)
prewar [ˌpri'wɔ] předválečný
pride [praɪd] hrdost
prison [prɪzn] vězení
private [praɪvɪt] soukromý, privátní
prix [pri] cena
professor [prə'fesə] profesor, -ka
prompt [prɒmpt] napovídat
psychology [saɪ'kɒlədʒi] psychologie
pub [pʌb] hospoda
public house [ˌpʌblɪk 'haus] hospoda
pulse rate ['pʌls ,reɪt] tep
purchase [pə'ʃʌs] nákup

purse [pás] BR peněženka; US dámská kabelka
puzzle [pazl] hádanka; mást
pyjamas [pə'džáməz] pyžamo

Q

quail [kweil] křepelka

R

realise [riəlaiz] uvědomit si
reason [rízn] rozum
recently [rísn̩tli] nedávno
reconsider [,ríkən'sidə] znovu uvážit
recover [ri'kavə] znovu získat, zotavit se
Red Riding Hood [,red 'raidɪŋ hud] Červená Karkulka
refer [ri'fə] zmínit se, odkázat na
reflect [ri'flekt] přemítat
refrigerator [ri'frɪdʒəreɪtə] lednička
regret [ri'gret] litovat
reins [reɪnz] otěže
remark [ri'mák] poznámka
remove [ri'múv] odstranit
repay [ri'pei] splatit zpět
report [ri'pót] hlásit
representative [,reprɪ'zentətɪv] zástupce
research [ri'séč] výzkum
resist [ri'zɪst] klást odpor
result [ri'zalt] výsledek
retell [ri'tel] převyprávět (i v cizím jazyku)
return [ri'tón] vrátit
revolution [,revə'lúšn] revoluce

digital [didžitl] číslicový
discuss [di'skas] diskutovat
divan [di'væn] divan, válenda
dive [daiv] potápčt se, prudce klesat
dizzy [dizi] mající závrat'
dolly [doli] panenka
domestic [də'mestik] domácí
draft [dráft] koncept
driver [draivə] řidič, -ka
drop [drop] kapka, malý bonbón
drove [drəuv] stádo, hejno
duty [djúti] povinnost

E

economic [i,kə'nomik] ekonomický
elbow [elbəu] loket
election [i'lekšn] volby
elephant [elifənt] slon
embargo [im'báɡəu] embargo
enter [entə] vstoupit
enterprise [entəpraiz] podnikání
enthusiastic [in,θjúzi'æstik] nadšený
environment [in'vairənmənt] prostředí
excuse [ik'skjúz] prominout; [ik'skjús] výmluva
exert [ig'zət] vykonávat
experience [ik'spiəriəns] zkušenost, -i; zážitek
exploit [ik'splɔit] využívat, vykořisťovat
eye [ai] oko; řidč. hejno

shed [ʃed] kůlna, stáj
sheep [ʃíp] ovce
shine [ʃain] svítit
shire [ʃaiə] hrabství
shoal [ʃəul] stádo
shop assistant [ˈʃɒp ə,sɪstənt] BR prodavač, -ka
shut down [ʃat daʊn] uzavřít (továrnu)
sick [sɪk] nemocný; be ~ zvracet
sign [sain] znak, značka
simplify [sɪmplɪfaɪ] zjednodušit
singer [sɪŋə] zpěvák, -čka
sketch [skeč] načrtnout
skilful [skɪfl] dovedný
skin [skɪn] slupka, kůže
slab [slæb] deska
slice [slais] plátek, krajíc
slot [slot] drážka
smell [smel] čich, vůně, pach
smile [smaɪl] úsměv; usmát se
snap [snæp] uchopit
soft [soft] měkký; ~ drink nealkoholický nápoj
solely [səʊli] jenom, výhradně
sore [só] bolestivý
space [speɪs] místo, prostor, vesmír
spelling [speɪlɪŋ] pravopis
spokesman [spəʊksmən] mluvčí
spokesperson [ˈspəʊks,pɜːsn] mluvčí (muž nebo žena)
spurt [spɜːt] spurt
stay [steɪ] zůstat
steward [stjúəd] stevard, správce
stewardess [ˈstjúəd,des] letuška
stone [stəʊn] kámen

stop [stop] zastavit, přestat
strange [streindʒ] podivný, cizí
stress [stres] důraz
string [strɪŋ] šňůra, řemínek
stuff [staf] vyplnit, vycpat
subject [sabdʒɪkt] předmět (ve škole), podmět (věty)
subordinate [sə'bɔ:dɪnət] podřízený
sudden [sʌdn] náhlý
suffragette [ˌsʌfrə'dʒet] sufražetka
suicide [sú:saɪd] sebevražda
Susan [sú:zn] Zuzana
swallow [swoləʊ] vlaštovka
swarm [swóm] hejno, roj

T

taboo [tə'bú] tabu
take notice [teɪk 'nəʊtɪs] všimnout si
take off [teɪk ɒf] startovat
tar [tá] dehet
taste [teɪst] chuť, vkus
tattoo [tə'tú] tetování
technology [tek'nɒlədʒi] technika
telephone [telɪfəʊn] telefon
television [telɪvɪʒn] televize
terror [terə] strach
thermometer [θə'mɒmɪtə] teploměr
thou [ðəʊ] *arch.* ty
thread [θred] nit
throat [θrəʊt] krk, hrdlo
tile [taɪl] dlaždice, dlažba
time-out [taɪmaʊt] oddychový čas

toast [təʊst] topinka, -y
tolerance [tolrəns] snášlivost
tolerate [toləreit] snášet
tomato [tə'mátəʊ] rajské jablíčko
topical [topikl] aktuální
tour [tuə] prohlídka
tongue *dnes* tongue [taŋ] jazyk
tower [tauə] věž
troop [trúp] stádo
turn [tɜ́n] otočit (se); obrat, otáčka
tutor [tjú́tə] soukromý učitel, konzultant
tycoon [tai'kún] magnát
tyre [taiə] pneumatika

U

understatement [ˌʌndə'steitmənt] zdrženlivé vyjadřování
unreasonable [ʌn'ri:znəbl] nerozumný
untidy [ʌn'taidi] neupravený
urban [ɜ́bən] městský
usherette [ˌaʃə'ret] uvaděčka

V

vehicle [ví:kl] vozidlo
veranda [və'rændə] veranda
viewer [vjúə] divák
vocabulary [və'kæbjuləri] slovník

W

- waiter** [weitə] číšník
waitress [weɪtrɪs] číšnice
wall [wól] zeď
washing [woʃɪŋ] prádlo (na vyprání, vyprané)
watch [woč] dívat se na, pozorovat; hodinky
weak [wík] slabý
wear [weə] nosit (na sobě)
wedding [wedɪŋ] svatba
whale [weɪl] velryba
wheel [wíl] kolo
wild [wáɪld] divoký
witness [wɪtnəs] svědek
wolf, -ves [wulf, -vz] vlk
wood [wud] les, dřevo
wooden [wudn] dřevěný
wool [wul] vlna
worth [wóθ] stojící za něco, cenný
wrap [ræp] zabalit

Y

- yacht** [jot] jachta
youth [júθ] mládí, mládež

Z

- zenith** [zeniθ] zenit, vrchol
zero [ziərəu] nula
zip code [zip kəud] US poštovní směrovací číslo

Obsah

Jaké angličtině se učíme	5
Anglický pravopis	9
Anglická výslovnost	13
Význam slov v češtině a v angličtině	19
Tvar slov v češtině a v angličtině	27
Anglická slovní zásoba	33
Česká a anglická podstatná jména	45
Česká a anglická slovesa	53
Česká a anglická věta	59
Slovesné a jmenné vyjadřování	67
Reforma anglického pravopisu	73
Kapitolka o krasopisu	81
Je snadné naučit se anglicky?	87
Anglicko-český slovníček	95

Josef Hladký

Nebojme se angličtiny

**Vydala Masarykova univerzita v Brně – filozofická fakulta
Edice Věda do kapsy, svazek 1**

**Grafická úprava obálky Irena Kucharská
Technický redaktor Jiří Rambousek**

**Vytisklo technické středisko filozofické fakulty MU,
Arna Nováka 1, 660 88 Brno
4,22 AA 4,39 VA
55 – 973 B – 91**

**Tématická skupina a podskupina 02/58
Náklad 1000 výtisků – vydání první**